

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Kandidatuppsats

Hej bokbussen!

Bokbussens roller i Västerås

Författare: My Pärsdotter
Handledare: Magnus Torstensson
& Ella Andrén
Examinator: Arwid Lund
Termin: HT17
Ämne: Biblioteks- och
informationsvetenskap
Nivå: C, Kandidatuppsats
Kurskod: 2BO01E

Abstract

Engelsk titel: Hello bookmobile! The roles of the mobile library in Västerås.

The aim of this bachelor's thesis is to examine the roles of the mobile library in Västerås municipality in Sweden. The purpose is to gain understanding about the mobile library and its place in the local public library operation. The theoretical framework is the model for analysis of the local public library profile, produced by Marianne Andersson and Dorte Skot-Hansen. Qualitative interviews are put in comparison with the four overlapping categories included in said model: the role as a cultural centre, knowledge centre, information centre and social centre. The results show that each of the four roles was recognized to some degree, though the roles as cultural centre and social centre were somewhat prominent. The respondents mainly highlighted the lack of information technology and the limited physical space as the major holdbacks for development opportunities in all categories. The findings are discussed along with their relations to national and local policy documents.

Nyckelord

Västerås, bokbuss, mobila bibliotek, folkbibliotek, styrdokument, intervjustudie, kvalitativ metod, biblioteksprofiler, kulturcentrum, kunskapscentrum, informationscentrum, socialt centrum

Innehåll

1 Inledning	1
1.1 Problemformulering	1
1.2 Syfte & Frågeställning	2
1.3 Urval och avgränsningar	2
1.4 Begrepp	2
1.5 Uppsatsens disposition	3
2 Metod	3
2.1 Kvalitativ metod - intervju	3
2.2 Tolkning av materialet	4
2.3 Etiska överväganden	5
3 Teori: Andersson & Skot-Hansens modell för biblioteksprofilering	6
4 Bakgrund och tidigare forskning	8
4.1 Folkbibliotekets roller	8
4.2 Styrdokument	10
4.3 Bokbussens roller	12
4.4 Västerås stadsbibliotek	15
4.5 Lokala och regionala styrdokument	15
4.6 Bokbussen i Västerås	16
5 Resultat	18
5.1 Intervjuer	18
5.1.1 Rollen som kulturcentrum	18
5.1.2 Rollen som kunskapscentrum	20
5.1.3 Rollen som informationscentrum	20
5.1.4 Rollen som socialt centrum	23
5.1.5 Styrdokument	26
5.1.6 Sammanfattning	27
6 Analys	28
6.1.1 Rollen som kulturcentrum	28
6.1.2 Rollen som kunskapscentrum	31
6.1.3 Rollen som informationscentrum	33
6.1.4 Rollen som socialt centrum	36
6.1.5 Styrdokument	38
6.1.6 Slutsats	40
7 Diskussion	40
Källförteckning	
Bilaga 1 Informantbrev	i
Bilaga 2 Intervjuguide till kommun	ii
Bilaga 3 Intervjuguide till bokbuss	iii

1 Inledning

[Bokbussbibliotekarierna, min anm.] konstaterar att de under sin rutt, som består av omkring 70 hållplatser, har knutit värdefulla kontakter med låntagare som värdesätter att bussen finns. Röda rummet är långt ifrån bara en buss med böcker. Det är en mobil biblioteksverksamhet. Man når också personer som annars inte skulle besöka huvudbiblioteket eller stadsdelsbiblioteken. /.../

– Man kanske inte ser behovet och tänker att bokbuss låter gammalt och är passé. Men det är väldigt aktuellt med bokbuss i Västerås. Vi har ett stort upptagningsområde och det är många saker som vi utför. Vi är lika mycket stadsdelsbibliotek som de andra.

(Nykänen, 2017)

I reportaget *Tiden tickar för bokbussen* i tidningen ETC (Nykänen, 2017) intervjuades de två nuvarande bokbussbibliotekarierna i Västerås, samt deras avdelningschef. De lyfte med värme fram bokbussen som en biblioteksverksamhet av minst samma kaliber som resterande stadsdelsbibliotek och uttryckte både visioner och hopp för framtidens bokbuss. Men de delgav också frustration över bristfälligheter som den slitna bokbussen medfört då den saknar reservdelar och inte alltid är anpassad för behoven, och oro över att planer på att ersätta den gamla bussen lyst med sin frånvaro. Under hösten 2017 kom dock ett glädjande besked, det ser nämligen ut som att kulturnämnden i Västerås Stad kommer att lyfta fram behovet av en ny bokbuss, och det kommer troligen att finnas med i en finansieringsplan för 2019. Bokbussens har en unik position i biblioteksverksamheten, där den har samma uppdrag men har egenskaper som skiljer den från de andra biblioteken som ingår i Västerås stadsbibliotek, såsom mobiliteten. Detta ledde mig till att bli intresserad av att fördjupa mig i bokbussens plats i folkbiblioteksverksamheten och undersöka dess roller i kommunen.

1.1 Problemformulering

Bokbussen är en del av folkbiblioteket, man talar om bokbussen som ett stadsdelsbibliotek som vilket som helst och bokbussen lyder under samma styrdokument. Men bokbussen har andra egenskaper än gemene stadsdelbibliotek, andra fördelar och nackdelar i förhållande till de aktiviteter och verksamheter som erbjuds på biblioteken. Mobiliteten är den mest uppenbara skillnaden mellan bokbussen och de fasta biblioteken, men även ett mindre biblioteksrum och begränsade tider för låntagarna att utnyttja biblioteket skapar unika förhållanden för biblioteksverksamheten. Snart står bokbussverksamheten i Västerås inför en genomgripande nydaning i och med en utlovad ny bokbuss. En nyproducerad buss kommer föra med sig möjligheter att anpassa biblioteksrummet efter dagens och framtidens uppdrag, behov och önskemål för den lokala verksamheten. Med detta att vänta så är jag intresserad av att undersöka bokbussens plats inom Västerås Stadsbiblioteks verksamhet genom att fördjupa mig i vilka olika roller bokbussen har i kommunen som det ser ut idag.

1.2 Syfte & Frågeställning

Syftet med uppsatsen är att undersöka bokbussverksamhetens roller i Västerås kommun, ur kommunens kulturnämnds respektive bokbussbibliotekariers synvinklar. Vilka är bokbussens roller?

Min frågeställning är således:

- Vilka roller har bokbussen i Västerås kommun?

1.3 Urval och avgränsningar

Min uppsats är avgränsad till att omfatta enbart en av Sveriges kommuner. Denna avgränsning har jag gjort utifrån mina tidsmässiga, geografiska och ekonomiska förutsättningar, för att jag som ensam ska hinna inom tidsramen för en kandidatuppsats och ha möjlighet att personligen befinna mig i kommunen för att genomföra intervjuer. Också av tidsmässiga skäl har jag inom Västerås kommun enbart tre informanter som är utvalda för att de torde vara de personer som har god insikt i bibliotekets och bokbussens uppdrag, mål och verksamhet: En politiker inom kommunens kulturnämnd, vilken ansvarar för bibliotekens verksamhetsområde, och de två bibliotekarier som är anställda på bokbussen, för att få information från förstahandskällor om hur bokbussverksamheten i praktiken ser ut. Eftersom mitt syfte inte är att ställa några utsagor emot varandra utan snarare att finna vilka roller som kan utrönas i respondenternas tankar kring bokbussverksamheten så har jag gjort bedömningen att detta antal varit nog för att möta syftet.

Jag har också avgränsat mig till en teoretisk modell, av anledningen att den är väletablerad och det är den modell som jag anser är mest lämpad för uppsatsens syfte att undersöka bokbussens roller.

Jag har valt bort användarperspektivet, också det främst av tids- och utrymmesmässiga skäl. Förutom ett flertal ytterligare intervjuer skulle ett tillägg av denna sort ytterligare kompliceras av behovet av kompletteringar i uppsatsens teoretiska utgångspunkter. För att göra materialet rättvisa skulle sociologiska och/eller samhällsteoretiska analysmodeller behövas för att tolka materialet med. Men jag har även gjort bedömningen att detta perspektiv inte varit nödvändigt för att besvara uppsatsens frågeställning.

1.4 Begrepp

Begrepp som används genomgående i denna uppsats är roll och funktion. Jag använder dem synonymt med varandra om vartannat. I Nationalencyklopedin definieras det sociologiska begreppet "roll" som de förväntningar och normer som är förknippade med en viss position eller uppgift. (Nationalencyklopedin, roll, 2017) Begreppet "funktion" definieras inom samhällsvetenskapen som en viss typ av relation mellan sociala enheter (roller, institutioner etc.) som utmärks av att en enhet har en viktig eller nödvändig

konsekvens för en annan enhets tillstånd eller egenskaper. (Nationalencyklopedin, funktion, 2017) Begreppet "roll" används i den meningen att bibliotekets roll är en funktion som den har, att den "spelar roll" eller har en roll i någons liv innebär att den har en funktion, ger någonting. Jag undersöker vilka roller bokbussen förväntas ha genom styrdokument och intervjuer med beslutsfattare. Jag undersöker även hur förväntningarna tillämpas i bokbussverksamheten, det vill säga funktionerna verksamheten har för användarna, genom intervjuer med de anställda.

1.5 Uppsatsens disposition

Uppsatsen inleds med beskrivning av syfte och frågeställningar och jag redogör för urvalet och de avgränsningar som gjorts samt definierar återkommande begrepp. Därefter klargör jag metoderna för genomförande och tolkning och de etiska överväganden som gjorts i samband med undersökningen. I avsnitt tre beskrivs det teoretiska ramverk jag utgår ifrån i tolkningen av insamlat material. Därefter följer bakgrund och tidigare forskning om bokbussverksamhet i avsnitt fyra, nationellt och lokalt, samt folkbibliotekets roller i stort. Här går jag även igenom idag gällande styrdokument och riktlinjer beträffande biblioteks- och bokbussverksamheten i Västerås kommun. Därpå följer resultatet i avsnitt fem där jag redovisar det insamlade materialet. Detta följs av en avslutande analys och diskussion kring resultatet av undersökningen i avsnitt sex och sju.

2 Metod

För att besvara min frågeställning ämnar jag att ta reda på hur folkbibliotekets verksamhet ska fungera och hur bokbussens verksamhet relaterar till detta ur ett lokalt kulturpolitiskt perspektiv. Detta sätts sedan i relation till bokbussbibliotekariernas upplevelse av bokbussens roller och hur den operativa verksamheten i relaterar till dessa roller. Undersökningen genomförs med hjälp av respondentintervjuer. Två bibliotekarier och en kommunal politiker intervjuas och det insamlade materialet analyseras sedan i förhållande till gällande styrdokument samt Marianne Andersson och Dorte Skot-Hansens modell för folkbibliotekets verksamhetsprofilering.

Bibliotekarierna är båda anställda på bokbussen och har valts ut av anledningen att de är nära verksamheten som åsyftas i uppsatsen. Politikern har en central roll i kulturnämnden i Västerås Stad och har valts ut för att denne bedömts ha god kännedom om biblioteksfrågor och bokbussen och således har god möjlighet att bidra till mitt syfte.

2.1 Kvalitativ metod - intervju

Semistrukturerad livsvärldsintervju är den intervjuform som används i denna undersökning. Steinar Kvale definierar den som en "intervju med målet att erhålla beskrivningar av intervjupersonens livsvärld i syfte att tolka innebörden av de beskrivna fenomenen" (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 19) och menar vidare att den påminner om ett vardagssamtal, men fokuserar samtidigt på vissa teman och frågeförslag enligt en

intervjuguide (Ibid. s. 43). Detta innebär att intervjufrågorna i guiden (se bilaga) inte ställts bokstavligt eller i en bestämd ordning, utan istället har jag försökt vara lyhörd för samtalets naturliga riktningar och övergångar. Det innebär också att inte alla frågor är ställda i syfte att insamla matnyttig information till studiens syfte. Enligt Kvale är det bra om vissa frågor istället ställs i syftet att bidra positivt till dynamiken, flyt i samtalet och informantens vilja dela med sig. (Ibid., s. 146f)

Intervjuer via e-mail eller telefon var inte ett alternativ, då en fysisk intervju som även inbegriper mellanmänniskt samspel, tonfall och kroppsspråk ger en tydligare bild av vad som förmedlas åt båda håll i intervjusituationen. Rimligheten i detta val bekräftas av Steinar Kvale i *Den kvalitativa forskningsintervjun* där han tar upp risken för otydlighet i texterna då distansen vid datorstödda intervjuer omöjliggör den vägledning som den fysiska interaktionen erbjuder. (Ibid., s. 164)

Intervjuguiden är utformad för att besvara frågeställningen med hjälp av de roller som beskrivs i Anderson och Skot-Hansens modell för folkbiblioteksprofiler. Den inleds med mer öppna och lättsamma frågor för att få igång samtalet och ge informanten något att relatera de mer begreppstunga frågorna till. De öppna frågorna ger även mig insikt i informantens utgångspunkt i förhållande till de kommande frågorna och således möjlighet att anpassa deras ordningsföljd och formuleringar.

2.2 Tolkning av materialet

För uppsatsen har jag genomfört intervjuer med både kommunpolitiker och bokbussbibliotekarier, men ej i syfte att ställa dessa emot varandra utan snarare för att sammantaget skapa en bredare och mer detaljrik bild över rollerna i Västerås. På samma sätt som man i praktiken bidrar, arbetar och påverkar varandra och verksamheten från var sitt håll, så är mitt syfte att skapa en gemensam bild, inte att aktivt söka och presentera eventuella motsättningar.

För att underlätta läsningen har jag i bifogade citat ur intervjuerna uteslutit utfyllnadsljud och -ord, upprepningar, stakanden, harklanden och hostar, i den mån det inte påverkat innebörden.

I *Den kvalitativa forskningsintervjun* skriver Kvale om ett flertal metoder för intervjuanalys. Han delar in dem i kategorier baserat på deras inriktning mot mening, språk, bricolage eller teori. (Kvale & Brinkmann, 2009, ss. 213, 251ff) I denna uppsats används en meningsfokuserad metod, så kallad begreppsstyrd meningskodning eller -kategorisering, vilket innebär att materialet systematiskt kodas in i på förhand utvecklade kategorier, vilket gör det möjligt att kvantifiera och strukturerat överblicka (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 218f). I detta fall tillämpas kategoriseringen efter de roller som ingår i min teoretiska analysmodell och diskuteras därefter. De roller som åsyftas är de fyra profiler folkbiblioteket har i lokalsamhället, som centrum för kultur, information, kunskap och social välfärd enligt Andersson & Skot-Hansen (1994). Dock är min ambition att inte enbart låsa mig vid de vedertagna profilerna som ingår i

modellen för min kategorisering av materialet. Det är inte min avsikt att begränsa bokbussens verksamhet till enbart vad som ryms inom modellen. Jag förhåller mig öppen för att andra mönster eventuellt uppstår under analysen och att materialet visar sig bidra med fler möjliga kategorier. Detta förhållningssätt som syftar till att låta kategorierna utkristallisera sig ur det insamlade materialet kallas datastyrd kodning (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 218). För att omsätta detta i praktiken så ställer jag frågor till mitt insamlade material: Vad handlar detta om? Vad representerar detta? Har detta ett återkommande bakomliggande tema? Är denna information ett exempel på någon kategori? Det kan innebära att vissa delar av materialet ingår i flera kategorier samtidigt, vilket jag inte ser som problematiskt. Tvärtom kan det ses som representativt för verkligheten där företeelser sällan har enbart en funktion eller är entydiga i sin relation till världen.

2.3 Etiska överväganden

Något som Kvale betonar i förhållande till intervjuetik är vikten av att inhämta informerat samtycke från informanterna (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 87f). Det betyder att informanterna på förhand är informerade om undersökningens syfte, hur intervjun kommer att användas och till vilken utsträckning informationen de delar kommer att vara tillgänglig. Detta har jag försökt tillgodose både genom mitt inledande e-mail där jag frågar om de är intresserade att ställa upp för en intervju, samt vid intervjutillfället då jag inleder med att gå igenom informantbrevet (se bilaga 1) för att reda ut några eventuella oklarheter. I respondentbrevet finns en beskrivning av syftet med intervjun, information om att deltagandet är frivilligt och kan avbrytas när som helst, att informanten kommer att anonymiseras i uppsatsen och att denne är fri att kontrollera och komplettera sina utsagor innan de publiceras samt att jag kan komma att kontakta dem för kompletterande frågor. Det står även att materialet från intervjuerna kommer att behandlas konfidentiellt och i vilken databas uppsatsen kommer att finnas tillgänglig digitalt. Det avslutas med kontaktuppgifter till mig. Informanterna erbjöds att behålla respondentbrevet.

Att behandla materialet konfidentiellt innebär i detta fall att:

- jag inte använder informanternas namn under den inspelade intervjun, transkribering eller i filnamn
- råmaterialet inte på något sätt görs tillgängligt för tredje part
- materialet arkiveras i en lösenordsskyddad mapp på en extern hårddisk.

3 Teori: Andersson & Skot-Hansens modell för biblioteksprofilering

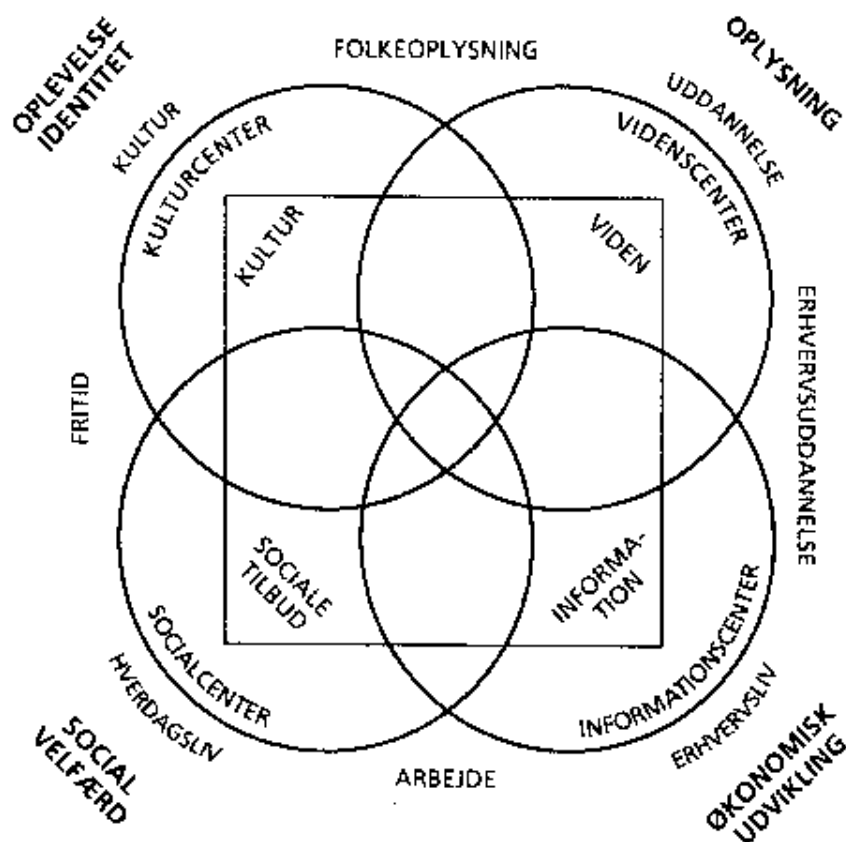

Fig. 1 (Andersson & Skot-Hansen, 1994)

Marianne Andersson och Dorte Skot-Hansen sammanställde 1994 en rapport med målet att profilera biblioteket i lokalsamhället och att öppna upp för diskussion kring det danska folkbibliotekets framtid. I *Det lokale bibliotek – afvikling eller udvikling* undersöker författarna genom enkäter till samtliga av Danmarks folkbibliotek samt intervjuer, observationer och dokument från en handfull utvalda bibliotek verkandes i skilda kontexter, för att utröna hur deras lokala profiler kunde bidra till att stärka biblioteket som samhällelig resurs. I processen sammanställde de en teoretisk modell som kategoriserade folkbibliotekets övergripande roller inom olika områden som de identifierat i sitt material. Den användes för att analysera i vilken utsträckning de utvalda biblioteken mer eller mindre aktivt har anammat roller i förhållande till sina upptagningsområden. Men ett folkbibliotek kan enligt Anderson och Skot-Hansen omöjligt ha endast ha en av dessa roller (Andersson & Skot-Hansen, 1994, s. 245). De fyra rollerna som socialt centrum, kulturcentrum, kunskapscentrum och informationscentrum överlappar varandra och är avsedda som underlag för diskussion, snarare än att de skulle göra anspråk på att spegla verkligheten. Att möjliggöra identitetsskapande, kreativitet och initiativtagande genom tillgängliggörandet av information, kunskap och kultur ses enligt Andersson och Skot-Hansen som några av folkbibliotekets huvuduppgifter, men de betonar att bibliotekets framgång i rollen som

lokal dynamo är avhängig dess förmåga att förhålla sig till och skapa ett fungerande utbud gentemot sitt lokala sammanhang. Det vill säga att det är upp till vardera bibliotek att dels samverka med andra aktörer i kommunen, dels anpassa sig efter lokala behov, forma sin profil och lyfta fram den på olika sätt i verksamheten, i förhållande till de lokalt varierande ekonomiska förutsättningarna, riktlinjerna och den personalkompetens som finns tillgänglig i respektive lokalsamhälle. (Andersson & Skot-Hansen, 1994, ss. 248, 259) I deras undersökning framkommer tecken på just detta arbete, i att det visar sig att de olika undersökta biblioteken har skiftande profil i förhållande till sitt närområde och ingår i olika lokala nätverk.

Bibliotekets fyra roller innebär enligt Andersson och Skot-Hansen:

- Kulturcentrum – Biblioteket som ram för kulturell och konstnärlig upplevelse och utveckling, inklusive arrangemang, utställningar, verkstäder, möteslokaler, replokaler mm.
- Kunskapscentrum – Biblioteket som ram för utbildning och upplysning, inklusive studiefaciliteter, riktad biblioteksorientering och –sökning mm.
- Informationscentrum – Biblioteket som ram för information till såväl offentligheten som riktad till den enskilde brukaren, inklusive referensservice, samhällsinformation, samhällsregistrant [danska "samfundsregistrant", ej längre använt, min anm.], företagstjänster, turistservice mm.
- Socialt centrum – Biblioteket som ram för vardagens sociala liv, inklusive mötesplats, rådgivning, uppsökande verksamhet i förhållande till utsatta grupper, anpassade medier, erbjudanden till institutioner mm.

(Min översättning ur Andersson & Skot-Hansen, 1994, s. 19)

Modellen fick stort genomslag och har använts i ett stort antal studier sedan dess. I min analys kommer jag att använda denna modell något avskalad, de fyra nämnda rollerna används uttryckligen i min undersökning och övriga begrepp i modellen går jag inte så mycket närmare in på än att deras närvaro i figur 1 kan bidra till förståelsen för hur rollerna förhåller sig till varandra och till lokalsamhället i stort, samt att det insamlade materialet kan tolkas lättare med dem som stöd.

På uppdrag från danska kulturministern och danska kommittén för folkbiblioteket i kunskapssamhället år 2010, arbetade Skot-Hansen med Henric Jochumsen och Casper Hvenegaard Rasmussen fram en ny version av modellen som både har förankring i bekanta samhällsmål men också testar lite ny mark för bibliotekets samhälleliga funktioner. Den nya modellen beskriver istället för profiler och roller hur biblioteket erbjuder rum; rum för inspiration, lärande, skapande/uttryck och möten, i syfte att stärka invånarnas erfarenheter, egenmakt, innovation och involvering i samhället. Jag har valt att använda den äldre modellen från 1994 trots att den nya modellen finns. Rollerna i den äldre modellen är mer konkreta och har enligt min tolkning till högre grad sin förankring i biblioteksverksamheten, vilket är fokus för min undersökning, snarare än i samhället som i den senare modellen från 2010.

4 Bakgrund och tidigare forskning

I detta kapitel har jag för avsikt att måla upp en bakgrund till min undersökning av bokbussverksamheten genom att gå igenom tidigare forskning om folkbibliotekets och bokbussens roller och de internationella och nationella styrdokument, lagar och riktlinjer som berör verksamheten. Jag presenterar också Västerås stadsbibliotek och Västerås bokbuss, samt de lokala och regionala styrdokument som är gällande i kommunen.

4.1 Folkbibliotekets roller

Joacim Hansson menar i essän *Det lokala folkbiblioteket – Förändringar under hundra år* att folkbiblioteket är en central folkbildningsaktör och med den utgångspunkten tecknar han en bild av det lokala folkbibliotekets samhällsroll. Folkbiblioteket har under 1900-talet positionerat sig någonstans mellan den fria folkbildningen och utbildningsväsendet i syfte att välkomna alla. Detta har det lyckats bra med, men det har inte alltid varit helt problemfritt, exempelvis i förhållande till samhällsklasstrukturen på olika platser och stora tillströmningar av nya grupper såsom vuxenstudierande. (Hansson, 2005, ss. 11, 21f)

Sedan 70-talet har folkbiblioteket förändrats i sin idégrund då synen på bibliotekets roll som en ren kulturinstitution utvecklats till en fråga om relationen mellan kulturuppdraget och informationsuppdraget. (Ibid., s. 28) I samband med det samhällseliga IT-genombrottet har folkbiblioteket decentraliserat sig politiskt och prioriterat lokalanpassningar framför nationellt enhetliga värderingar (Ibid., s. 30). Denna utveckling bekräftas bland annat i magisteruppsatsen *Profil och samarbeten på folkbibliotek* av Linda Cederberg, där den tydligaste tendensen bland hennes respondenter är bibliotekets ökade fokus på kunskaps- och informationsverksamheter (Cederberg, 2006, s. 58).

I boken *Folkebibliotek i förvandling* reflekterar Geir Vestheim över folkbibliotekens förhållande till samhällsförändringar som dessa. På vilka sätt bör folkbiblioteket utvecklas och kan folkbiblioteken ha en utvecklande roll för sina lokalsamhällen? Vestheim menar att biblioteket bör prioritera sitt arbete med hänsyn till de funktioner som beskrivs i Andersson och Skot-Hansens rapport över folkbibliotekets profiler: kulturcentrum, kunskapscentrum, socialt centrum och informationscentrum (Andersson & Skot-Hansen, 1994). Framför allt små bibliotek utan möjlighet att själva uppfylla alla roller bör ingå i en regionsamverkan för att möta dagens och morgondagens krav på en heltäckande verksamhet för alla medborgare. (Vestheim, 1992) Även i magisteruppsatsen *Biblioteksprofiler: kvalitativa fallstudier på tre folkbibliotek* vittnar Therese Friberg Arvesved om att samarbeten är viktiga, speciellt för de mindre folkbiblioteken, men alla tre folkbibliotek i hennes undersökning framhöll vikten av detta och hade i olika utsträckning aktiva samarbeten både inom och över kommungränser. Samarbeten kan skapa förmånliga mervärden men ekonomiska förutsättningar spelar roll för i vilken utsträckning man kan bedriva dem. (Friberg Arvesved, 2012, s. 56f)

Magisteruppsatsen *Västerås stadsbiblioteks roller - ett nedslag i Västerås Stads styrnings- och planeringsdokument år 2010 med diskursanalytisk ansats* ligger närmast ämnet för min egen uppsats och i Västerås kommuns styrnings- och planeringsdokument identifierar Camilla Lord och Åse Ström sju roller för biblioteksverksamheten: demokratisk, marknadsförande, samverkande och läsfrämjande roller och roller som mötesplats, som kunskaps- och informationsförmedlare samt kulturcentrum. I sina slutsatser framhåller de att vad som varit mest slående är "sättet det talas och skrivs om att utveckla olika samarbetsformer på biblioteket", och författarna menar att samverkansrollen kan utgöra ett alternativ till sponsorer, leda till ökad synlighet och bidra till bibliotekets resurser. Trots denna utveckling ser inte författarna att bibliotekets traditionella uppdrag skulle vara hotat utifrån de utsagor de har i sitt material (Lord & Ström, 2012, s. 63).

Just den demokratiska rollen hos folkbiblioteken studerade också Geir Vestheim i avhandlingen *Fornuft, kultur og velferd – Ein historisk- sociologisk studie av norsk folkebibliotekpolitikk* (Vestheim, 1997). I den norska folkbibliotekspolitiken från 1930-talet till 1990-talet menar han att "tillgång" varit det viktigaste konceptet för folkbiblioteket att förhålla sig till i sin demokratiska roll. Genom att öppet och kostnadsfritt tillhandahålla, tillgängliggöra och förmedla mångfacetterad information och material som präglas av allsidighet och mångfald så kan biblioteket försäkra möjligheten för alla medborgare att fritt bygga sina politiska, kulturella och intellektuella uppfattningar. Över tid har det demokratiska uppdraget breddats i sin inriktning mot underhållning och rätten att förbehållslöst vistas i biblioteket som offentligt rum. Vestheims uppfattningar speglas också i Göran Greiders artikel *Biblioteket, demokratin och kulturen*, där han i sällskap av flera andra i antologin *Bibliotek – mötesplats i tid och rum: En bok om demokrati* (2000) understryker vikten av att tillgodose allmänintresset och att garantera mångfald i det tillgängliga materialet för att uppfylla sitt offentliga ansvar att möjliggöra och underbygga en fungerande demokrati (Greider, 2000, s. 91f). Han ställer de kulturkonservativa idéerna i biblioteksdiskursen mot de han benämner som nyliberala, som fokuserar på kundens önskemål och utlånings-/ besöksiffror i marknadsekonomisk anda, och menar att båda är förkastliga. Det offentligt drivna bibliotekets huvudsakliga ansvar är varken att serva den enskilde eller att moralisera över finkultur, med det ej sagt att dessa aspekter helt bör uteslutas, utan bibliotekets ansvar är i första hand demokratin. Greider menar även att bibliotekets roll som mötesplats och offentligt rum är en del i detta ansvar, både för aktiva användare och för icke-användare eftersom bibliotekets blotta existens sänder signaler om dignitet, offentlig närvaro och känslan av att man även i mindre orter och förorter omfattas av demokratin och de gemensamma angelägenheterna (Greider, 2000, s. 97).

I förhållande till bibliotekets roll som mötesplats och offentligt rum har folkbiblioteket enligt Hansson en unik möjlighet att överbygga, och bidra till människors förmåga att hantera avståndet mellan det introspektiva, lokala och familjära och det globala, okända. I detta ligger förutom en utmaning också möjligheten till överblick och

meningsskapande, och det är ur funktionen som mötesplats mellan människor, mellan innan- och utanför och mellan det lilla och det stora som idén om biblioteket som samhällets vardagsrum kommer (Hansson, 2005, s. 17f) . Hansson menar också att folkbiblioteken fått som uppgift att erbjuda människor tillgång till kvalitativa och djupgående alternativ till den fragmentering och ytlighet som blivit en del av vardagen. (Hansson, 2005, s. 34)

4.2 Styrdokument

Internationella riktlinjer

FN:s konventioner om mänskliga rättigheter, i synnerhet barnkonventionen, påverkar till stor del inriktning och utformning av folkbibliotekets verksamhet. Många kommuner har beslutat att arbeta i enlighet med dessa och bland annat har Svensk Biblioteksförning i samarbete med en handfull länsbibliotek sammanställt rekommendationer baserade på tillämpbara delar av barnkonventionen. I rapporten *På barn och ungdomars villkor* (Svensk biblioteksförning, 2003) lyfter de fram att biblioteket i alla aspekter ska utgå från barn och ungas behov och fungera som en fristad och mötesplats där alla bemöts med respekt. Biblioteket ska även stärka barns utveckling som individer och medborgare, deras nyfikenhet, läslust och förmåga att orientera sig och skapa sammanhang i sin egen tillvaro och i en svåröverskådlig och gränsöverskridande medievärld, och barnets biblioteksanvändande får inte begränsas av ekonomiska hinder.

I samband med att FN:s generalförsamling antog den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna utvecklade FN-organet Unesco i samarbete med International Federation of Library Associations (IFLA) ett folkbiblioteksmanifest. Det har följts av många fler manifest som rekommenderas av Unesco. De har sammanställts i syfte att på olika sätt klargöra bibliotekets betydelse för demokrati, mänskliga rättigheter och utveckling och att belysa dess uppdrag och möjligheter i samhället. Svensk biblioteksförning har i samarbete med Svenska Unescorådet samlat och översatt alla biblioteksmanifest i *Bibliotekets internationella manifest*. Dessa behandlar frågor om öppenhet och korruptionsfrihet, biblioteksstatistik och etiska regler, och också bibliotekens förhållande till informationstjänster, internet och intellektuell frihet, tjänster för personer med läsnedsättning, skolbibliotek och mångkultur, för att nämna en del. (Svensk biblioteksförning & Svenska unescorådet, 2014)

Bibliotekslagen

Folkbibliotekets funktioner regleras officiellt i Bibliotekslagen. I den fastställs att folkbiblioteken ska finnas tillgängliga för alla och arbeta för demokratisk utveckling genom att "bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning" (Bibliotekslag, 2013:801). Folkbiblioteket ska även arbeta läs- och litteraturfrämjande och underbygga intresse för bland annat bildning och kulturell verksamhet.

Bibliotekslagen specificerar inte hur biblioteken ska bedriva sina verksamheter för att möta direktiven i lagen, det är öppet för de respektive kommunerna att tolka hur verksamheterna bör formas efter den. Detta innebär att bibliotekens verksamheter och samhällsroller kan variera mellan kommuner, inom ramarna för lagen.

Den idag gällande bibliotekslagen kom till efter att regeringen år 2009 gav Inger Eide Jensen i uppdrag att utvärdera hur den då gällande bibliotekslagen (SFS nr: 1996: 1596, 2004: 1261) fungerat, om den uppnått målen och vad som behöver revideras. 2010 färdigställdes rapporten *Bibliotekslag SFS nr: 1996: 1596, 2004: 1261: Utvärdering och förslag till revidering* och Jensen pekar i den på nödvändigheten att göra en revidering, motiverat av alla förändringar som skett i samhället vad gäller exempelvis bibliotekets relation med skolväsendet, mångkulturalism, upphovsrätt, teknik och synen på informationsförmedling. Regeringen ansåg på grund av dessa samhällsförändringar att en revision inte var aktuell, utan istället lämnades en proposition om en ny bibliotekslag in till riksdagen år 2013, och den trädde i kraft 2014. (Adelsohn Liljeroth & Eka, 2013, ss. 7, 9)

Kulturpolitiska riktlinjer och mål

De nationella kulturpolitiska målen styr den statliga kulturpolitiken men ska även kunna vägleda kulturpolitiken utanför det statliga. Målen påverkar fördelningen av statliga medel till regionerna genom att fastställa de utgångspunkter som de regionala planerna utvecklas utifrån och bedöms emot. 2009 antog den dåvarande regeringen de nya kulturpolitiska målen som bättre skulle spegla nutiden.

Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling.

För att uppnå målen ska kulturpolitiken:

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor,
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan,
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

(Regeringen, Proposition 2009/10:3)

Biblioteksplaner

John Forslund gav i den statliga utredningen *Om biblioteksverksamheterna* (Forslund, Ds 2003:66) förslaget att införa en paragraf i bibliotekslagen att kommuner och landsting bör anta biblioteksplaner. Syftet med inrättandet av biblioteksplaner menar Forslund är att utjämna skillnader olika biblioteksverksamheter emellan, så att de är likvärdiga utbuds- och kvalitetsmässigt, och att bibliotekens uppdrag och uppgifter ska klargöras för att säkra att de utförs och att lagen därigenom följs. (Forslund, Ds 2003:66, ss. 11, 105f, 112)

Detta tog också Inger Eide Jensen i beaktning då hon färdigställde rapporten *Bibliotekslag SFS nr: 1996:1596, 2004:1261: Utvärdering och förslag till revidering* (2010). Utvärderingen genomfördes bland annat genom att undersöka biblioteksplaner,

och hon konstaterade att enbart biblioteksplanerna i dåläget var en inadekvat metod för uppföljning om huruvida lagen följs. Hon menade att bibliotekslagen bör ha en paragraf som fastställer huvudansvaret för uppföljning, och föreslog Kungliga Biblioteket (KB) för hantering av detta uppdrag. I samband med utformandet av den nya bibliotekslagen så fick KB 2011 i uppdrag av regeringen att ansvara för uppföljning av biblioteksplaner och deras uppbyggnad och användning. De samverkar idag med kommunerna och de regionala biblioteksverksamheterna i detta arbete, överblickat av Kulturrådet enligt en överenskommelse från 2013. (Kulturrådet & Kungliga Biblioteket, 2013)

4.3 Bokbussens roller

Bokbussverksamheten har traditionellt fungerat som en förstärkning till filialbibliotek, därutöver har den betraktats framför allt som ett verktyg för uppsökande verksamhet, och har utvärderats som ett sådant. I utredningen *Ända hem till fru Nilsson* menar man att reguljär bokbussverksamhet inte ingår i det uppsökande området men att bokbussen kan användas inom det (Statens Kulturråd, 1990, s. 165). Inom den uppsökande verksamheten används bokbussar ibland som ett verktyg för att bedriva Boken Kommer-verksamhet, och kan med sin stora kapacitet ge omfattande service rent materiellt. En variant som påminner om Boken Kommer-verksamhet är gårdsservice, vilket betyder att bokbussen stannar på alla enskilda intresserade gårdar istället för att fokusera på Boken Kommer-låntagare. I de fall där driften sker i glesbefolkade områden och då rutten korrigeras kontinuerligt så har denna metod haft stor effektivitet och höga utlån. (Statens Kulturråd, 1990, s. 167) Förutom uppsökande verksamhet och gårdsservice används bokbussar även för reguljär verksamhet vid allmänna och institutionella hållplatser.

I glesbygd där offentliga mötesplatser är en bristvara, och i relation till personer som har svårt att fysiskt ta sig till ett bibliotek så kan bokbussen ha en stor demokratisk betydelse. Tina Andersson och Annie Jonsson undersöker i magisteruppsatsen *Bokbussens värde och funktion - En kvalitativ intervjuundersökning med bokbussanvändare och bibliotekspersonal* (2009) bokbussens för användarna erfarda värde och funktion. De ställer sig frågan om bokbussen går att betrakta som ett fullvärdigt bibliotek i litet format, samt vilka möjliga konsekvenser en avveckling av bokbussen skulle ha. Alla tillfrågade menade att bokbussens verksamhet har viktiga funktioner och bidrar till lokalsamhället ur flera aspekter; fysisk och mediell tillgänglighet, kulturella upplevelser, högkvalitativ personlig service och en relationsbyggande social mötesplats. Bokbussens verksamhet ingav även trygghet i känslan att kommunen värnar om glesbygdens och småsamhällenas invånare, och deras intressen och livskvalitet. Den bidrar också med känslan att även landsbygden är sedd och prioriterad. Författarna använde Anderson och Skot-Hansens modell över folkbibliotekets roller för att analysera verksamheterna och konstaterade med hjälp av den att bokbussen otvivelaktigt kan betraktas som ett fullgott mobilt folkbibliotek, om än i fysiskt mindre skala, och varken bör eller behöver begränsas till en roll som boklåda på hjul. (Andersson & Jonsson, 2009)

Ulla-Britt Wendel undersöker i magisteruppsatsen *Bokbuss på 2000-talet - hur och varför? En studie baserad på intervjuer med personal inom bokbussverksamhet* (2007) genom intervjuer i sex kommuner hur bokbussverksamheten motiveras, målsätts och används. Verksamheten motiveras med dess demokratiska funktion, både i förhållande till utlån och service. Verksamhetsmålen är mer skissartade, de finns inte fastställda i några formella dokument. Däremot utkristalliserar informella mål i undersökningen, och det rör sig om en vilja att sprida kultur, inte uteslutande genom bokutlån, och det rör sig också om att upprätthålla den sociala funktionen hos verksamheten. Det faktiska innehållet i verksamheten har påverkats av yttre förändringar men är allmänt sett oförändrat sedan länge, vilket anses ha sin förklaring i att låntagarna är nöjda med hur den bedrivs. Wendel kommer i sin uppsats fram till att bokbussen har en viktig roll som kompletterande bibliotek, både i fråga om utlån och om den sociala betydelsen. Hon lyfter fram risken att den ständigt ifrågasätts, främst i landsbygdskommunerna, och som lösning pekar hon på behovet av att konkretisera verksamhetsmålen för att hålla kursen mot dem koncentrerad och sammanhållen. Wendel tror även att en stor öppenhet för mobila tekniska lösningar skulle gynna verksamheten i framtiden, och för att finna en given plats i framtidens kommuner bör man även att satsa på en tydlig profilering. (Wendel, 2007)

Ett mobilt bibliotek innebär stor flexibilitet och gör att biblioteket kan infinna sig på platser där både låntagare och icke-användare befinner sig för tillfället, såsom vid badplatser, idrottsturneringar, festivaler och andra lokala arrangemang. Vikten av att biblioteket finns tillgängligt där människorna är brukar även komma upp som argument för bibliotekets närvaro på internet, menar Joacim Hansson i antologin *Att vara där folket är: Om folkbibliotekens relation till folkbildningens ideal och en problematisk samtid* (Hansson, 2012). Men människor befinner sig inte enbart på nätet, och i förhållande till detta har bokbussens relevans definitivt förstärkts. Bokbussen kan vara där människor rent fysiskt befinner sig och bevisar att biblioteket inte enbart är en fysiskt stationär boksamling, utan snarare ett levande, rörligt och utåtriktat informationscenter och läsrämjande verksamhet som med fördel kan decentraliseras för att nå ut till samhällets alla hörn.

Gunhild Bergqvist lyfter fram bokbussens betydelse som decentralisering av biblioteksverksamheten i magisteruppsatsen *Bokbussverksamhet - Effektiv decentralisering av svensk biblioteksservice* från 2003. Hon visar på bokbussens utvecklingsmöjligheter och andra alternativa driftformer som skulle kunna komplettera den. Hon problematiserar om det finns alternativ som kan användas för att ersätta den i de fall där bokbussverksamheten blir för dyr, till exempel vid en kraftigt avfolkad glesbygd. Genom intervjuer med bokbussbibliotekarier i ett flertal olika kommuner så framkommer några möjliga uppslag, såsom länsbokbussar, minibokbussar, uthyrning mellan kommuner, låneservice genom samverkan med posten eller utlåningsstationer. I uppsatsen drar dock Bergqvist slutsatsen att bokbussen är överlägsen bland olika metoder för decentralisering vad gäller kvalitet, flexibilitet och möjliga användningssätt. I de fall där bokbussen reducerats till enbart en boklåda på hjul så står bristen på

kreativitet oftast i relation till ett underskott av pengar, personal och tid. (Bergqvist, 2003)

Med syfte att undersöka hur man ska arbeta med bokbussen för att få bäst utdelning av den och för den ekonomiska investering den innebär så undersökte Helena Svenne i utredningen *I samma gamla hjulspår? En utredning om bokbuss i glesbygd från 1995* bokbussverksamheten i Ljusdals kommun i Hälsingland, som ett samarbete mellan Statens Kulturråd, Bibliotek Gävleborg och Ljusdals bibliotek. Genom främst enkätundersökningar bland både privata och institutionella användare, exempelvis skolor, så kommer Svenne fram till att en kärvare ekonomisk verklighet som då blivit gällande samt en allt tunnare glesbygd kräver nytänkande och effektiv användning av de tillgängliga resurserna. Resultaten från användarenkäterna visade att bokbussen är väldigt uppskattad, har en viktig social roll och betraktas som ett betydelsefullt inslag i kulturlivet. Bokbussens resurser och service är outhärliga för landsbygdens byskolor och dag- och fritidshemsverksamheter, eftersom de på grund av avståndet inte med samma lätthet kan utnyttja tätortsbiblioteken som många privatpersoner i enkäterna uppger att de kan. Bokbussens folkbildande funktion bör utökas mer och en efterfrågad förbättring var kvällsservice, bland såväl användare som icke-användare. Svenne föreslår i sin utredning att det i den mån det är logistiskt möjligt skulle kunna vara ett alternativ att besöka verksamheter som förskolor på dagtid och privatpersoner under kvällarna. Men det är inte säkert att kvällsbesök skulle medföra en ökad utnyttjandegrad i längden, på grund av alltmer varierande arbetstider och att fler har tillgång till bil. Enligt Svenne bidrar bokbussens service till att landsbygd och centralort behåller kontakten, bokbussen kan förkroppsliga kommunen och engagemanget för landsbygden. (Svenne, 1995)

På samma tema beskriver Rut Ornholt i ett konferensbidrag från 2001 det dåvarande finansieringsläget för de skandinaviska mobila biblioteken, med Norge i fokus. Hon pekar på vikten av att verksamheten får öronmärkta statliga pengar, eftersom allmänna kommunala ramanslag i tyngre ekonomiska perioder riskerar att resultera i nedprioritering av kultur, och i förlängningen biblioteksverksamhet. Däremot riskerar man istället att försvaga den lokala förankringen och specifika behovsanpassningen som är nödvändig om man lutar sig helt mot statlig styrning. Specialiserad service och målgruppsfokuserade aktiviteter som exempelvis biblioteksservice för förskolor, daghem, äldre och andra som kan sakna möjligheter att ta sig till de fysiska bibliotek som tillhandahålls, läxhjälp för invånare med svenska som andraspråk, kulturförmedling och liknande berikande aktiviteter får inte gå förlorade. Ornholt menar att i vår centraliserande tid så kanske bokbussen dessutom är det enda som bevarar den lokala sociala gemenskapen. Att det finns förståelse och utrymme för vikten av detta är viktigt för den sociala samfällighetens framtid. Utvecklingen får heller inte stanna av för bokbussverksamheten, menar Ornholt. Den måste vara följsam i förhållande till samhällsliga förändringar och fortsätta att skapa mervärde för verksamheten, för att behålla dagens kvalitet och relevans. I framtiden kommer det finnas ett ökat behov av vägledning till kvalitativ information och bibliotekets olika verksamheter har en viktig roll i detta. (Ornholt, 2001)

4.4 Västerås stadsbibliotek

Det bor cirka 149 000 personer i Västerås kommun, enligt Statistiska Centralbyråns befolkningsstatistik från 30 september 2017 (Statistiska Centralbyrån, 2017). Stadsbiblioteket i Västerås utgörs av huvudbiblioteket i Västerås centrum, fem stadsdelsbibliotek, bokbussen och webbplatsen. Cirka 2500 personer besöker varje dag biblioteken som bemannas av sammanlagt ungefär 60 personer. Verksamheten bedrivs i hela Västerås kommun med undantag för tätorterna Skultuna och Tillberga.¹ På huvudbiblioteket, stadsdelsbiblioteken och bokbussen skedde under 2017 totalt 488 409 utlån inklusive e-medier och man har i dagsläget 36597 aktiva låntagare (Västerås Stadsbibliotek, 2018).

4.5 Lokala och regionala styrdokument

I Västerås utgörs de aktuella styrdokumenterna av Västerås biblioteksplan, Regional kulturplan, Västerås stads program för kultur samt visionen Västerås 2026 - staden utan gränser. I den regionala kulturplanen *En livskraftig Region* fastslås att landsting och kommuner i aktiv och kreativ samverkan med varandra och med regionala kulturverksamheter ska se till att ett rikt och varierat kulturutbud finns tillgängligt för medborgarna. Planen utgår från de statliga kulturpolitiska målen och citerar dem i att kulturen ska vara en ”dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund” och används som struktur och stöd för kulturrådets fördelning av statliga medel.

Västerås kommun har en aktuell biblioteksplan², och utgångspunkten för den är alla invånares behov av biblioteket och dess tjänster. Utformningen påverkades av en rad styrdokument. Förutom bibliotekslagen 1996:1596 som var gällande vid tidpunkten då planen utformades, skollagen, läroplanerna, den europeiska CEMR-deklarationen för jämställdhet mellan kvinnor och män, FN:s barnkonvention och konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, så lyfts några lokala styrdokument fram: *Strategisk plan för Västerås stad 2012-2015* respektive *Strategisk plan för kultur-, idrotts-, och fritidsnämnden*, som inte längre är aktuella men som även de hade syftet att verka enligt den regionala kulturplanen och sikta på stadens vision *Västerås 2026 - staden utan gränser*.

För att ha en långsiktig målbild att samlas runt så utarbetades visionen Västerås 2026. Den framtogs år 2008 med hjälp av medborgarnas, föreningarnas och företagens idéer och förslag. För att visionen ska uppnås stäms alla politiska beslut av mot visionen och gäller alla stadens offentliga aktörer. Visionen lägger tonvikt vid mötet; mellan människor, mellan dåtid och framtid, mellan produktivitet och kreativitet, och den betonar även att staden ska sakna gränser; mellan människor, mellan individ och möjligheter, mellan stad och landsbygd, mellan det lokala och globala. Den beskriver övergripande visioner som spänner över flera områden: kunskap, samverkan,

---

¹ "Om biblioteket", Västerås Stadsbiblioteks webbplats [Läst 2018-01-07] (Västerås Stadsbibliotek, 2018)

² (Biblioteksplan för Västerås stad, 2013)

engagemang, handlingskraft, innovation, mångfald, rörlighet, globalitet och relationen till Mälaren, för att nämna några nyckelord.

Slutligen används *Västerås stads program för kultur*. Planens ändamål är flera; att "åstadkomma tydlighet i styrning av verksamheter och kommunikation av nämndens uppdrag", att Västerås ska vara en attraktiv stad både för besökare och invånare, att invånarna ska vara mer deltagande i- och nöjda med kulturlivet och att antalet kulturverksamheter i staden ska ökas. I programmet argumenterar man för allas rätt till kultur, dess egenvärde och roll i samhällsutvecklingen och målar upp fem målområden som följs av visioner och mätbara mål för respektive område. (Kulturnämnden, 2016)

4.6 Bokbussen i Västerås

I samband med stadsbidraget för bokbussar sjösattes så införskaffades den första bokbussen till Västerås stadsbibliotek år 1971. I början av 2000-talet så ersattes den gamla bokbussen med den nuvarande, kallad Röda Rummet. (Lif, 2009) Den bedriver både något som kan liknas vid gårdsservice samtidigt som den betjänar reguljära hållplatser och förskolor inom sitt upptagningsområde, både i stad och på landsbygd. Sammanlagt betjänas runt sjuttio hållplatser varav cirka fyrtio förskolor. Upptagningsområdet sträcker sig över hela kommunen och målgruppen är alla som bor långt ifrån eller har svårt att ta sig till ett bibliotek.

Bokbussen och boken kommer-servicen bedrivs separat, där boken kommer utgår från huvudbiblioteket med ett dedikerat arbetslag medan bokbussen har sin parkering, sitt magasin och kontorsplatser för de två bokbussbibliotekarierna inordnat i Bäckby stadsdelsbibliotek.

Bokbussen fokuserar starkt på barn och 80% av bokbussens utlån är barnmedier. Som synes i beståndsfördelningen i figur 1 nedan har alla filialer har ett relativt jämnt antal titlar i sitt bestånd. Som en av sex filialer så står bokbussen för ca 10% av stadsbibliotekets totala fysiska utlåning av barnmedier och för 1% av de fysiska utlånen av vuxenmedier. I förhållande till dessa siffror är det värt att ha i åtanke att bokbussen har det minsta direkt tillgängliga beståndet, med 3000 titlar ombord på bussen och resterande titlar i sitt magasin. Anledningen till att det är så låg siffra på vuxenutlånen kan enligt bibliotekarierna vara att många vuxna besöker bokbussen med sina barn eller elever och lånar ett fåtal böcker till sig själva och ett stort antal till barnen (Personlig kommunikation via e-mail, 2017). Vuxenutlånen ligger generellt lägre på stadsdelarna, den allra största procenten är hos huvudbiblioteket.

Enhet	Utlån totalt	Andel av summa	Utlån fördelning		Bestånd totalt
			Vuxna	Barn	
Huvudbibliotek	301 817	42%	61%	39%	297933
Buss	34009	5%	20%	80%	12242
Bäckby	28410	4%	50%	50%	17277
Råby	19745	3%	42%	58%	10768
Skiljebo	50592	7%	48%	52%	12873
Viksäng	39921	5%	49%	51%	11636
Önsta-Gryta	54459	8%	32%	68%	14041
Summa filialer	227136		40%	60%	78837
Webbplats Arena	157804	22%			
Tal-/ljud-/E-böcker, CD, DVD, spel	28788	4%	46%	54%	
Summa	715545		49%	51%	376770

Fig. 2. Baserat på statistik erhållen från internwebb, Utlån 2014-2017 samt Bestånd o förvärv 2014-2017, exklusive Skultuna och Tillberga.

I nuläget bemannas bussen genom att bibliotekarierna åker en kvällstur och en morgontur var per vecka, en måndagsmorgon var i månaden, och de delar i möjligaste mån lika på inbokade sagostunder och bokprat. En bibliotekarie från Bäckby stadsdelsbibliotek bemannar också bussen en kväll i veckan. I genomsnitt åker bokbussbibliotekarierna på bokade aktiviteter varannan fredag och varje onsdag, men det varierar lite över tid på terminen. (Personlig kommunikation via e-mail, 2017)

5 Resultat

I detta kapitel presenterar jag respondenternas intervju svar genom att relatera dem tematiskt till de fyra rollerna i Anderson och Skot-Hansens modell över det lokala bibliotekets profiler, det vill säga rollerna som kulturcentrum, kunskapscentrum, informationscentrum och socialt centrum. Kapitlet avslutas med respondenternas relation till styrdokumentet samt en kort sammanfattning.

5.1 Intervjuer

Respondent A är verksam politiker och sitter i majoritetsparti i kommunens kulturnämnd. Respondent B och C är bibliotekarier anställda på bokbussen i Västerås. Jag har valt att benämna dem respondent A, B och C enbart på grund av ordningen i vilken intervjuerna genomfördes.

5.1.1 Rollen som kulturcentrum

Bokbussens relation till rollen som kulturcentrum verkar i utsagorna vara något man vill ha och vill utveckla mer. Från politiskt håll är uppfattningen att kulturen ingår i bibliotekets prioriterade arbete för social hållbarhet i stadens bostadsområden.

Det lyfter jag hela tiden; utan kulturen så är det ingen social hållbarhet, hävdar ju jag, i stadshuset. Och därför ställs det ju rätt höga krav mot er, /.../ det är ju bibliotekens roll i den sociala hållbarheten, i de prioriterade bostadsområdena vi har (A, 2017)

Och sen den andra delen i social hållbarhet, det är ju kulturen, det är ju kulturen som en brygga - mellan olika kulturer (A, 2017)

Bibliotekarierna är på samma spår men de upplever inte att bokbussen i nuläget har något som skulle kunna klassas som en kulturprofil. Bokbussens kulturella aktiviteter är just nu främst barnteater, sagodans och sagolek riktat mot förskolor. De vill göra mycket mera men det är svårt att omsätta i praktiken, åtminstone med den nuvarande bokbussen som är utrymmesmässigt begränsad, men också för att det skulle krävas mera pengar för att det ska finnas utrymme att förverkliga rent organisatoriskt.

.. jag skulle vilja att det var mer aktiviteter, att det fanns rum för att kanske ha författarträffar eller en bokcirkel eller mer teater eller föreläsningar, aktiviteter.. Att det blir lite mer rum för sånt. Men i nuläget är det inte det. (B, 2017)

Vi har ju haft lite barnteater på bussen, som vi börjat med de senaste åren för att vi tycker att det är något vi borde erbjuda. Men då har vi riktat oss till förskolor och inte till allmänhetens barn främst, men det hoppas jag att vi kan göra i framtiden också (B, 2017)

[Det, min anm.] har jag sett på andra bokbussar, man kan ha små miniatyrrättningar från mycket lokala konstnärer och så, man kan ha även små framföranden och grejer (C, 2017)

Bokbussen har en tydligare kulturell roll i upplevelsespekten, av bokbussens själva uppenbarelse men också av det mer självklara; litteratur. Bibliotekarierna vittnar om att bokbussen uppfattas som mysig och trevlig. Den kan i sig vara en attraktion och fungera som ett stimulerande utflyktsmål, speciellt för barn att uppleva och få botanisera bland böckerna. Men också för äldre, där bokbussen kan vara att föredra framför Boken Kommer-service eftersom man på bokbussen kan bli inspirerad och har möjlighet att själv få välja sin läsning.

Jag tror att de kommer mycket för att det ska bli en rolig utflykt för barnen också (B, 2017)

Det är många barn som tycker det är himla häftigt att gå på en buss och låna. Ibland kan de bara tycka det är coolt att gå upp, sen gå ner, sen gå in igen (skratt). (B, 2017)

En del av våra äldre skulle kunna få boken kommer till exempel men då missar ju de.. Dels får de ju inte gå ut och välja själva, vilket jag tror att de tycker väldigt roligt och.. Alltså varför skulle de inte få välja själva, tänker jag. (B, 2017)

Stor fokus ligger på service för förskolor, som är en stor målgrupp för bokbussen. Flera hållplatser är förlagda specifikt vid förskolor, både i stad och på landsbygd, som annars har långt eller svårt att ta sig till fasta bibliotek. Bibliotekarierna har ett uttalat fokus på att ha en roll i det läsfrämjande arbetet med barn och hoppas att de kan vara en del i att uppmuntra, utforska och bidra med idéer till detta arbete. De nämner hur de kan leta upp och ta med litteratur och information efter önskemål och behov, en resurs som för vissa varit förvånande. De försöker också arbeta för att vidga vad låntagarna tror sig vilja ha och behöva, att utmana och utveckla barn och andra låntagare i sin läsning.

Det blir väl kanske mycket läsfrämjande. Men vi försöker göra lite andra så skojiga tävlingar och lite såna grejer också. (B, 2017)

Förutom då naturligtvis allt det läsfrämjande arbetet som vi vill vara en roll som. (C, 2017)

Och jag tänker att jag försöker i den mån det är möjligt och i den mån jag hinner med att utmana folks läsupplevelse litegrann. 'Jamen om du har läst den här, ska du inte prova den här?' och så ger man dem kanske någonting med lite mera tuggmotstånd i (C, 2017)

..när de frågar efter bilderböcker att man kanske sticker till dem en faktabok också, 'det finns ju det här man kan läsa också, så får man reda på mer'. (C, 2017)

5.1.2 Rollen som kunskapscentrum

Förväntningarna på bokbussen från politiskt håll är desamma som för fasta bibliotek. Bokbussen är en del av en stor verksamhet som har samma uppdrag, men hur man möter det uppdraget i praktiken beror på hur man organiserar verksamheten. Ett av folkbibliotekens uppdrag är att tillgängliggöra möjligheter till bildning och kunskapsinhämtning, vilket kan ha sin grund i folkbildningsfilosofin. Från politiskt håll lyfts även folkbibliotekets roll för tillgången till bildning fram som en komponent för att uppnå ett jämlikt samhälle.

du har ju det här med bildning, tillgång till den, för att ett samhälle ska vara jämlikt för alla människor. Där har ju biblioteken en jättestor roll. (A, 2017)

Bokbussen är ju en del, det beror ju på hur man organiserar verksamheten, de har ju samma uppdrag! Så där är det ju ingen skillnad.. Den har ju det viktiga uppdraget att vara ute hos människor och ge bildning.. Bildning och utbildning. Kunskapsinhämtning (A, 2017)

Det grundar sig ju i folkbildningsfilosofin, tycker ju jag! Där man får kunskap kanske på ett lite annorlunda sätt (A, 2017)

Bibliotekarierna menar också att bokbussen har en folkbildande roll, även om den inte är så uttalad officiellt. Det finns utrymme för utveckling både i kopplingen till informationsteknik, kulturaktiviteter och till formell utbildning, men den folkbildande rollen märks exempelvis på de många beställningar relaterade till aktuella ämnen som görs bland alla grupper, inte enbart studenter.

..det är inte vår främsta målgrupp men jag tänker att folkbildning inte behöver vara i studieåren utan det är liksom hela livet. Och /.../ om det har varit nåt på TV eller om det händer nåt politiskt, ja jag vet inte, om det är nåt som är i ropet, då märker man på beställningarna att det kan handla om såna ämnen. Så det tycker jag absolut är folkbildande. (B, 2017)

Både den tekniska utrustningen och bokbussens rum lyfts fram som hinder för möjligheterna att utveckla rollen som kunskapscentrum. Med ett större biblioteksrum med sittplatser och exempelvis en projektor så skulle det finnas möjlighet att ordna mycket mer aktiviteter inriktade även mot bildning, såsom föreläsningar, vägledning för digital delaktighet eller ge bättre utrymme för samverkan med föreningslivet.

5.1.3 Rollen som informationscentrum

Kopplingen mellan folkbibliotekets roll som informationscentrum och samhällelig ekonomisk utveckling som kan skönjas i Andersson och Skot-Hansens modell är inget som någon av respondenterna spontant associerar till verksamheten de bedriver. Alla kan se eventuella effekter av informationsarbetet i framtiden eller indirekta kostnadsbesparingar tack vare biblioteksverksamheterna, men denna aspekt läggs inget

fokus på, det är inte ett syfte med verksamheten att skapa ekonomiska effekter eller vinster. Alla informanter uttrycker på olika sätt att de vinningar man arbetar för är av andra värden än pengar och att ha ett ekonomiskt syfte och med detta ekonomiskt motiverade begränsningar skulle vara kontraproduktiv för verksamheten och stå stick i stäv med det demokratiska uppdraget.

..kultur och folkbildning är en kostnad men det är en kostnad som är nödvändig för att vi ska kunna ha ett sånt här bra samhälle /.../. Så att vinsten är ju inombords i folk liksom (skratt). Och jag blir så trött när allting ska ha en ekonomisk nytta /.../. Nyttan är en helt annan, nyttan är för livet, nyttan är för, för hälsan, /.../ att ha ett bra inre liv.. är ju en viktig sak, alltså med inre liv så menar jag både bildning och upplevelser och allt vad det är, kultur liksom. Låt det kosta! (C, 2017)

Däremot så skulle det kunna ligga ett slags värde för kommunen i att erbjuda den typen av tjänst som bokbussen är, för att den speglar ett kommunalt engagemang som sträcker sig utanför tätorterna.

..jag tänker att det blir en attraktiv kommun att bo i när man märker att man satsar lite på.. inte bara på citykärnan utan också lite på landsbygden. (B, 2017)

..det har ju med avstånd att göra. /.../ de är otroligt glada för att det finns en sån service (C, 2017)

Så är det nog på många ställen att bokbussen är den sista mobila servicen förutom sopbilen (C, 2017)

Och sen är det ju den här känslan av att.. Att allting läggs ned på landsbygden. /.../ men bokbussen håller ut! (skratt) (C, 2017)

Jag tänker möjligheten att kunna bo på landet och ändå ha åtkomst till alla de här resurserna som vi kan erbjuda och där det liksom händer digitalt, inte kanske fysiskt alla gånger. Jag ser ju oss som den förlängda armen, /.../ jag skulle vilja att det avspeglade sig också digitalt i hur vi jobbar. (C, 2017)

Informationsaspekten är starkt kopplad till teknik. Tekniska tillgångar och service i förhållande till den verkar betraktas som självklara inslag i den bild av dagens folkbibliotek som målas upp i utsagorna.

Ja, det är ju nåt speciellt att komma in på ett bibliotek när man ser människor engagera sig man sitter försjunken i nånting att läsa eller man använder en dator, det används ju till så mycket idag (A, 2017)

Bibliotekarierna uttrycker här att bokbussen är i behov av utveckling men att den har stor potential att bidra till digitalt lärande och delaktighet.

..vi vill ju ha en ny bokbuss till exempel, för att jag tror att det skulle kunna utveckla verksamheten väldigt mycket, och ge oss nya möjligheter att inte bara vara så här ett traditionellt in och utlåningsbibliotek utan även erbjuda ett bredare utbud. (B, 2017)

..bokbussen har haft en period då man har känt att 'jamen bokbussen /.../ är liksom passé', men skulle vilja säga att vi har kommit ut på andra sidan nu när allting ska vara så mobilt, /.../ man ska vara flexibel på olika sätt och vis och där ser ju jag att bokbussen har enorma resurser./.../ Bokbussen borde ju bara nåt av ett flaggskepp där, med rätt utrustning (C, 2017)

Nu är det ju inte riktigt lika mycket här som det är på de fasta biblioteken eftersom vi inte har en publik dator och vi inte har utskrifter och såndär grejer /.../. Men sen ser jag ju möjligheter om vi skulle då få mer tekniska resurser, så att vi fick tillgång till att hjälpa folk med den digitala åtkomsten /.../. För just nu arbetar vi ju utan publik dator, vi har i och för sig ett wifi men vi har inte liksom, utnyttjat de resurserna (C, 2017)

..det är en målgrupp som vi inte har, alltså folk som är relativt socialt utsatta som kommer för att biblioteket är sista utposten där man kan få någon form av hjälp med bankutdrag och blablabla, det ena.. Det har ju vi inte på bokbussen. (C, 2017)

Det som kan sätta käppar i hjulet för utvecklingen man hoppas på är ekonomiska faktorer. Nivån på de medel man får påverkar möjligheterna att ge den service som man skulle önska. Det påverkar i olika mån möjligheten att byta ut en gammal bokbuss som begränsar utbudet och tillgängligheten på olika sätt, och möjligheten att utnyttja den på effektivast möjliga sätt med kompetent personal.

..vi kör ju inte bokbussen alla dagar i veckan, den skulle kunna vara ute och åka mer om man hade mer personalresurser (C, 2017)

..vi skulle också kanske behöva vara en till person, eller ha mer bemanning för att kunna göra mer saker som vi skulle vilja göra. Så främst ekonomi [påverkar verksamheten, min anm.], men också kanske personalresurser, som är kopplat till ekonomi. Kompetensutveckling. Att man har liksom tid och kunskap för att hänga med i vad som händer (B, 2017)

Just nu så lever vi med en relativt skraltig buss, och det påverkar ju oss, det gör det. Det påverkar ju tillgängligheten till exempel, för det är väldigt högt insteg i bussen så det är svårt att komma in i bokbussen. Och det tar säkert bort många av de besökare som skulle kunna utnyttja. (C, 2017)

Både ur politisk och personalens synvinkel så vittnar man om ett stort förtroende för bibliotekariernas kompetens och engagemang att möta medborgarnas informationsbehov, men också om en förundran över detta.

..där tycker jag faktiskt att ni har varit kreativa, tillsammans, verkligen, att hitta olika lösningar som visat sig ha varit mycket bättre för verksamheten. Det är all heder åt er! (skratt) för det är inte våran förtjänst! (A, 2017)

..för många av invånarna så är det ju såhär 'WOW att det fortfarande finns en såhär service!' De är liksom, de är lite förvånade, fascinerade och otroligt tacksamma (C, 2017)

..man försöker förmedla till dem vilken.. Vilken kunskap vi besitter, bibliotekarier. Alltså det är lite både och ibland. Ibland är det en förundran över vad vi kan leta fram och göra till dem, och ibland så är det en enorm tilltro till bibliotekarierna att de vet allt! (skratt) (C, 2017)

5.1.4 Rollen som socialt centrum

Folkbiblioteket har i utsagorna en påtaglig roll som mötesplats. Bland annat pratar man om biblioteket som en demokratisk mötesplats. Det är en plats öppen för alla, kanske den enda mötesplatsen som är så tillåtande för allas oliktankande.

..biblioteket är ju den enda demokratiska mötesplatsen, för olika åsikter, man får ju komma dit och tycka och tänka vad man vill i stort sett om man inte har nåt kriminellt (skratt) budskap att komma med. Det är nog få platser som är så, vad ska vi säga, tillåtande, som ett bibliotek. (A, 2017)

Men angående bokbussen så tar man främst upp att den fungerar som en värdefull mötesplats låntagare emellan och för det sociala mötet mellan låntagare och bibliotekarie. Respondenterna påpekar att det inte finns några sittplatser att använda för möten, cirklar eller att umgås i grupp vid, men den sociala aspekten i bokbussens verksamhet har ändå ett tydligt värde.

..en del kanske ser fram emot att bokbussen kommer, men är väldigt ensam, bara för att gå in och få samtala, träffa personalen där och, och få sitta ner en stund /.../ man vet att den kommer och man har någonting att vänta på, kunna få träffa personal och kunna få.. resonera en stund. (A, 2017)

..för vissa märker man att det har en väldigt social funktion, dels genom att de träffar oss, vissa bor ganska isolerat, och då märker man att böckerna kanske.. det är ju också viktigt, men det kanske inte är främst därför man kommer dit, utan också för att få prata lite. Och på vissa av ställena så blir det liksom ett ställe där de möter andra besökare också där det är mer fart och fler personer (B, 2017)

Man träffar ju både människor som har väldigt behov av det, som är ensamma på nåt sätt, men också personer som är del av ett socialt sammanhang och där bussen kanske blir den möjligheten man träffar grannarna lite sådär, och pratar lite spontant om saker och ting (C, 2017)

I vissa fall kan dessutom bokbussen vara den enda eller den sista offentliga verksamheten som finns kvar, och som kan fungera som mötesplats.

Så är det nog på många ställen att bokbussen är den sista mobila servicen förutom sopbilen (C, 2017)

Många använder bokbussen trots att de har möjlighet att besöka ett fast bibliotek. Enligt utsagorna så beror det på att det är bekvämt i vardagen att den kommer nära, såsom barnfamiljer utanför tätorten som uppskattar att kunna gå till bokbussen på kvällen efter att jobb, skola och middag är avklarade istället för att behöva åka någonstans. Men det är också många som inte har möjlighet att ta sig till andra bibliotek. Om bokbussen inte fanns skulle dessa personer kunna få Boken kommer-service, men då förlorar de den sociala servicen.

Och det sociala, försvinner ju också. Då lämnar man ju bara vid deras dörr. Men så tänker jag också det skulle ur demokratisk synpunkt inte vara så.. rättvist! Att den här servicen bara fanns i stan. Sned resursfördelning. (B, 2017)

Men jag ser de som skulle bli lidande [om bokbussen ej fanns] skulle vara förskolorna och det skulle vara de äldre på landsbygden som inte är lika mobila, så. Och sen är det ju den här känslan av att.. Att allting läggs ned på landsbygden. /.../ men bokbussen håller ut! (C, 2017)

Jag vet många nu, som jag kommer på bara nu i huvudet, skulle ju inte ha möjlighet att låna någon annan stans. Så för dem skulle ju konsekvensen [om bokbussen ej längre fanns, min anm.] bli att de inte lånar någonting alls, och att de inte träffar folk lika mycket heller, för att de inte har den mötesplatsen. (B, 2017)

Förutom av ren bekvämlighet så är det just den sociala aspekten som sticker ut i fråga om varför man väljer bokbussen framför ett fast bibliotek, i de fall där man har ett val. Servicen blir ofta väldigt personlig och alla ärenden sker över disk med personlig service av en bibliotekarie, vilket i Västerås är unikt för bokbussen.

..vissa kanske uppskattar det. Att man känner igen dem, att man beställer. Man måste göra allt över disk hos oss. Så det är mycket att man beställer böcker och pratar lite och jag tror det passar många. (B, 2017)

..vi är ju ganska personliga på bussen också med servicen, man lär ju känna sina besökare väldigt väl eftersom de inte är så himla många ändå, och det är många som kommer väldigt regelbundet. Man lär känna deras läsvanor och man kan bli personlig och ta med sig böcker särskilt för någon som man vet vilken inriktning och vad de vill läsa, och det ser de som en otroligt personlig och bra service. /.../Man är ju en uppmuntran liksom, på alla möjliga sätt och vis och ibland är man ju också en avlastning, folk som vill prata och så här (C, 2017)

Det är mycket trädgård på våren och svamp på hösten och lite jakt och sådär. Och sen byter man ju ofta utbud beroende på vart man åker, också. Så åker man till förskolor så har vi med massor med bilderböcker och låntagarna på kvällarna känner man ju, så då plockar man på sig sånt man vet att de gillar. Så att det blir ganska personlig service. (B, 2017)

Även om antalet personer som inte har möjlighet att ta sig till ett fast bibliotek inte är så stort, ibland bara en enda låntagare på en hållplats, så betonas vikten av att fortsätta ge dessa personer service.

..de vart upprörda, våra stackars låntagare, som inte längre fick ha sina hållplatser [då några hållplatser lagts ned, min anm.]. Och det var ändå en rimlig nedläggning för att det var stadshållplatser så man bedömde att de hade så nära till andra bibliotek ändå. Men just de här personerna som vi servade, just de kanske hade svårt att ta sig. Jag vet att det var en del äldre och sådär. (B, 2017)

Något återkommande är bokbussens unika möjligheter att vara flexibel och detta återkommer i flera sammanhang. Speciellt mobiliteten tros kunna vara en fördel för bibliotekets roll i framtiden.

"hur gör man med en stad som växer så kraftigt som Västerås gör? Hur gör man, biblioteken ligger cementerade där de alltid har legat. Så länge jag kan minnas har de alltid funnits i de här stadsdelarna, hur gör man då? Ska man starta bibliotek överallt eller kan man hitta på smartare lösningar?" (A, 2017)

"Jag tror att bokbussen kommer att få en mycket större roll framåt, dels det här att det är mycket flexiblare än en fysisk plats, och då menar jag inte att man ska ta bort fysiska platser, men det här ska ju vara ytterligare en komponent för att utveckla biblioteksverksamheten" (A, 2017)

..vi lever i ett samhälle där flexibilitet är en väldigt väldigt bra grej och en väldigt het grej, man ska vara flexibel på olika sätt och vis och där ser ju jag att bokbussen har enorma resurser. (C, 2017)

Uppdraget är klivet på så vis att stabiliteten är oerhört viktig för bokbussen i dess service till de reguljära hållplatserna, då den kommer så sällan, bara stannar en kort stund och har en tajt tidtabell att hålla. Och samtidigt har de genom sin flexibilitet ett utåtriktat och uppsökande uppdrag att bidra med folkbibliotekets service och spridning på platser som inte alltid är självklara.

..kärnan i våran verksamhet är ju den stabila turlistan som vi har /.../.
Hålla tidtabellen är en viktig grej, för att det är många som väntar på oss /.../ utöver det så är vi väldigt gärna flexibla och jobbar med flexibiliteten. /.../ På det sättet ser jag det som ett klivet uppdrag liksom, det är både att

vi ska vara expansiva och utåt och visa bibliotekets skylt utåt litegrann också i och med att vi åker runt hela stan och det är ofta folk som säger 'ooh jag såg bokbussen åka förbi!' (skratt) Sådär också 'finns det bokbussar fortfarande?' Så är vi ju en användbar resurs på det viset att göra reklam, vi åker ut på de här sportevenemangen också som är i stan för barn och ungdomar och är ett häng där, och då blir biblioteket där liksom. Så att det är ett väldigt dubbelt uppdrag. Både det här regelbundna att vi alltid kommer och att man kan lita på oss och att vi följer tidtabellen, men sen är det också det här utåtriktade där vi kan vara var som helst egentligen (C, 2017)

Bokbussen står inte så länge på varje hållplats och tidsaspekten spelar in för möjligheterna att fungera som en mångsidig mötesplats. Men också rumsaspekten får konsekvenser för bokbussen, här upplever man att det begränsade utrymmet innebär att vissa typer av verksamhet är svår att bedriva och att vissa grupper förbises.

.. jag skulle vilja att det var mer aktiviteter, att det fanns rum för att kanske ha författarträffar eller en bokcirkel eller mer teater eller föreläsningar, aktiviteter.. Att det blir lite mer rum för sånt. Men i nuläget är det inte det. (B, 2017)

..det betyder ganska mycket, ett fysiskt rum som är trevligt att vara i stannar man längre i och där kan man göra mer saker. Och det är inte många kvadratmeter det rör sig om förrän det blir mycket mer liksom. Och /.../ då skulle man då kunna ha med sig någon som berättar saker och ting och har en projektor och visa bilder och /.../ det finns en sittplats då för människor. Och då kan man ju också utvidga det här med folkbildning och den delen om man skulle vilja. Och jag tänker även att dra in föreningslivet för att ha då bokbussen som en samlingsplats (C, 2017)

"Den enda gruppen som jag känner att vi aktivt inte bryr oss särskilt mycket om, så är det ungdomar då, därför att de, de drar sig nog till de större biblioteken, de drar sig in till stan, det är nog en grej i sig att man går in till stan till biblioteket liksom. Så där, den, de lägger vi inte så mycket krut på./.../ För ungdomar är det ju själva rummet som är viktigt, det är ett rum där man kan hänga med folk liksom. Och då har de åkt till såna ställen som inte har eget stadsdelbibliotek och som ligger i utkanten av stan. Jag vet att det är Njurunda till exempel så har de åkt där och ställt sig och stått där en lägre stund, och blivit ett häng, så då är det en attraktion även för ungdomar. Det är ett häng, det finns wifi, man kan sitta där, man kan gå in där efterskolan och sätta sig en stund och umgås med sina kompisar. För det, då är det väldigt mycket en social plats det ska vara. Och våran bokbuss är inte social på DET sättet." (C, 2017)

5.1.5 Styrdokument

I utsagorna framgår att styrdokumenten utgör en grund för arbetet och att de går att stödja sig emot vid behov, men de används sällan aktivt eller konsulteras i det dagliga arbetet.

"om det kommer kritik och någon ifrågasätter vad jag gör så finns de där som man kan luta sig tillbaka på och visa, 'men se här, det här är vad vi gör, det här är vad vi borde göra, för att det står i papprena här'. Men det är ingenting som jag själv hämtar så mycket kraft ur." (C, 2017)

Respondenterna har en grovhuggen uppfattning om vilka styrdokumenterna är och vad de innehåller men både politiker och bibliotekarier tycks ha gott förtroende för att man har en god uppfattning i ryggmärgen om vad bibliotekets uppdrag är och vad verksamheten kan innehålla för att möta målen i den praktiska tillämpningen av dokumenten.

"..det känns som att det är förankrat och att vi är på rätt spår med hur vi gör, vi ser det också på våra utlåningssiffror faktiskt, att vi är nånting på spåren /.../ och jag litar på våran slags ryggmärgskänsla, jag och [kollegan, min anm.], vad är ett bibliotek och var vill vi nå och så. Så att jag kan inte känna att jag lutar mig särskilt mycket på styrdokument som sådant utan jag har nog en ganska klar uppfattning om vad ett bibliotek är och vad det bör vara, i ryggmärgen. Och jag ser det väl kanske som min chefs uppgift att ha kontakt med styrdokumenterna och skria åt mig (skratt) när jag inte rör mig inom det här." (C, 2017)

5.1.6 Sammanfattning

Arbetet med kultur är prioriterat men man anser inte att bokbussen har en kulturprofil idag eftersom man inte har utrymme för så mycket kulturella upplevelser utöver litteraturen och det läsfrämjande arbetet. Att tillgängliggöra möjligheter till bildning är ett av folkbibliotekens uppdrag och respondenterna anser att bokbussen har en folkbildande roll, men skulle behöva utvecklas, främst tekniskt och rumsligt, för att bredda sig på området. Att det finns en koppling mellan rollen som informationscenter och samhällelig ekonomisk utveckling i Andersson och Skot-Hansens modell är inte ett samband som respondenterna reflekterat över. Denna aspekt ges ingen vikt i verksamheten, att ha som syfte att direkt eller indirekt skapa ekonomiska effekter i samhället menar man vore kontraproduktivt för det demokratiska uppdraget. Alla respondenter uttrycker att vinsterna av verksamheten är av andra värden än ekonomiska. Arbetet med information är starkt kopplat till teknik, och på detta område finns stort utrymme för utveckling och förbättring. Bokbussen har inga tekniska resurser som kan användas av besökarna men det är något man hoppas åtgärda i samband med utformandet av en ny bokbuss. Då hoppas man också att det ska finnas större rumsliga möjligheter att erbjuda sittplatser för sammankomster av varierande slag. Rollen som socialt centrum är stark och den fungerar som en värdefull mötesplats låntagare emellan och mellan låntagare och bibliotekarie. Förutom av bekvämlighet så uppger man att det är den sociala aspekten och den personliga servicen som är anledningarna till varför man väljer bokbussen framför ett fast bibliotek om man har ett val. Styrdokumenterna spelar ingen central roll i eller anses särskilt angeläget för kvaliteten på bibliotekariernas dagliga arbete utan de används främst som något att luta sig emot vid behov.

6 Analys

I detta avsnitt analyserar jag mitt resultat i förhållande till styrdokument och litteratur. Här kan nya citat från intervjuerna förekomma i de fall de kan stärka ett resonemang. Citat kan även upprepas helt eller delvis i syfte att tydliggöra, men upprepningar kan även förekomma i de fall citaten är applicerbara i ytterligare sammanhang än de varit tidigare i resultatavsnittet. Kapitlet är disponerat under rubriker baserade på de fyra rollerna i Andersson och Skot-Hansens modell och avslutas med en analys av styrdokumentet där jag även resonerar kring eventuellt ytterligare roller. Delkapitlen undersöker de respektive rollernas förankring i styrdokumentet och för tydlighetens skull så samlas specifika ämnen under tematiska underrubriker i respektive delkapitel. Antingen har dessa tematiska underrubriker uppkallats direkt efter delar av den teoretiska modellen, eller så har de andra namn men belyser aspekter som fortfarande är kopplade till den övergripande rollen.

6.1.1 Rollen som kulturcentrum

Här kommer jag ta upp kulturcentrumets kopplingar till kulturell hållbarhet, upplevelse och det läsfrämjande arbetet.

Kopplingen till kulturell hållbarhet

Bokbussen bidrar med service på platser där offentlig service ofta är en bristvara. Att kommunen satsar även på landsbygden på sätt som detta kan ge en känsla av delaktighet och värde som småsamhälle. Bibliotekarierna menar att användarna tycker bokbussen är bokbussen "är mysigare, att det är trevligt" (B, 2017), att det är uppskattat att "hinna hem och kaka och sen ta med sig barnen och gå ut till oss, utan att åka någonstans" (B, 2017), att de är "otroligt glada" och "otroligt tacksamma" att det fortfarande finns en sådan service (C, 2017), framför allt utanför tätorten där känslan kan vara att "allt läggs ned" och bokbussen kanske är den enda eller "sista mobila servicen förutom sopbilen" som finns tillgänglig i närområdet. (C, 2017)

Men förutom att biblioteksverksamhet i form av bokbuss är uppbyggligt och bekvämt för landsbygdsborna så kan det också vara ett incitament att bo kvar. Kommunen kan anses mer attraktiv då den lägger resurser även på landsbygden, och att det därmed finns möjlighet att bo på landet och ändå ha nära åtkomst till sådan service som bokbussen kan erbjuda. I båda dessa aspekter finns tydliga paralleller att dra till *Västerås stads program för kultur* där man med inspiration från *Västerås översiktsplan 2026* beskriver kulturell hållbarhet som "respekt för kulturarvet och kulturmiljön, så att det vi värdesätter i vår miljö även kan upplevas av framtida generationer. Till begreppet kulturell hållbarhet räknas här även platsers identitet och den känsla av tillhörighet som man kan känna till en plats, frågor som även berör social hållbarhet." (Kulturnämnden, 2016, s. 8) Där står även att "[kulturinstitutioner med flera, min anm.] bidrar alla med kunskap som skapar förankring och identitet i lokalsamhället och ger utblickar och perspektiv mot omvärlden." (Kulturnämnden, 2016, s. 9)

Linda Cederberg jämförde i sin magisteruppsats *Profil och samarbeten på folkbibliotek – en enkätstudie av nuvarande profil samt förändringar över tid* sina resultat från 2006 med Andersson och Skot-Hansens från 1994 för att undersöka om det skett några förändringar under denna period. Med viss reservation för att hon jämförde olika verksamheter i två olika länder där förhållandena säkerligen skiljer sig i någon mån, så fann hon att rollen som kulturcenter retirerat lite till förmån för rollen som socialt centrum, vilket kan härledas bland annat till politisk lågprioritering och konkurrens från andra kulturområden. (Cederberg, 2006, s. 41f) Cederberg uppfattade också att det fanns samband mellan kommunernas storlek och folkbibliotekets roller inom dessa. I små kommuner tenderar rollen som kulturcentrum att uppfattas som dominerande (Cederberg, 2006, s. 38f). Detta leder mig till slutsatsen att bokbussen potentiellt skulle kunna ha en starkare och flerfacetterad kulturell roll om den tilldelas resurserna som krävs för att kunna vara det, eftersom bokbussen i synnerhet är aktiv i småsamhällen.

Kopplingen till upplevelse

Både bibliotekariernas utsagor och det faktum att kommunen överväger att finansiera en ny bokbuss tyder på en ambition att stödja bokbussen som en arena också för kulturupplevelser, såsom utställningar, framföranden, författarträffar, bokcirklar och dylika aktiviteter riktade mot fler målgrupper än barn.

Jag använder mitt musicerande och min dramatiska bakgrund också väldigt mycket därför att det är tacksamt /.../ jag kommer att kunna använda det här och det lät som att de var intresserade utav det. (C, 2017)

Men sen försöker vi ju ha lite programverksamhet och sånt också. Men som det ser ut i nuläget är det mest för barn. (B, 2017)

..då har vi riktat oss till förskolor och inte till allmänhetens barn främst, men det hoppas jag att vi kan göra i framtiden också (B, 2017)

Detta går helt i linje med biblioteksplanen (Biblioteksplan för Västerås stad, 2013, s. 4) och även den regionala kulturplanen för Västmanlands län som listar kulturen som ett utvecklingsområde. "I samspel med civilsamhället, lokala kulturlivet och regionala kulturverksamheter utveckla biblioteken som mötesplatser för kulturupplevelser och programverksamhet" (Landstinget Västmanland, 2014, s. 30)

Bokbussen har stort fokus på kultur i dess koppling till litteraturförmedling och läsfrämjande, utlån och reservationer är en central punkt i verksamheten. Men bibliotekarierna påpekar som synes ovan att bokbussen inte är så inriktad på kultur som de skulle önska att den var. De fasta bibliotekens upptagningsområden täcker in största delen av staden, men i de fall där det inte finns så täcker bokbussen upp, exempelvis stadsdelen Vallby, och förskolor som har långt till sina stadsdelsbibliotek, bland annat i stadsdelarna Gideonsberg och Rönnby. Det innebär att medborgarna inom de fasta bibliotekens upptagningsområden har bättre tillgång till kulturella upplevelser (utöver litteratur) i bibliotekets regi än vad låntagare i bokbussens upptagningsområde har.

Kopplingen till det läsfrämjande arbetet

Det läsfrämjande arbetet är fastlagt på ett nationellt plan i både bibliotekslagen och i de kulturpolitiska målen, och det är tydligt i dokumenten att litteratur, läsning och -främjande insatser har kopplingar till kulturbegreppet eller infaller under det. I § 2 i bibliotekslagen står att folkbiblioteken ska arbeta litteraturfrämjande och underbygga intresset för bland annat bildning och kulturell verksamhet. I § 7 står att folkbiblioteken särskilt ska främja läsning och tillgång till litteratur och i § 8 står att de ska ägna särskilt uppmärksamhet åt barn och unga för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning. (Bibliotekslag, 2013:801) För att uppnå de nationella kulturpolitiska målen ska kulturpolitiken, som ansvarar för bland annat biblioteksområdet, bland annat "främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor," samt "särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt i till kultur". (Regeringen, 2009). I Andersson och Skot-Hansens modell syns att rollen som kulturcenter är kopplat till identitet och upplevelse och detta märks på ett nationellt plan i rapporten *På barn och ungdomars villkor* från Svensk biblioteksforening där det lyfts fram att biblioteket ska stärka barns utveckling som individer och medborgare, deras nyfikenhet, läslust och förmåga att orientera sig och skapa sammanhang i sin egen tillvaro (Svensk biblioteksforening, 2003)

Det läsfrämjande arbetet är väl förankrat hos bibliotekarierna och i de lokala styrdokument. Bibliotekarierna använder ordet som något självklart "läsning och läsfrämjande har liksom direkt koppling till skolresultat och prestationer" (B, 2017) "Det blir väl kanske mycket läsfrämjande. Men vi försöker göra lite andra så skojiga tävlingar och lite såna grejer också" (B, 2017) "Förutom då naturligtvis allt det läsfrämjande arbetet.." (C, 2017)

Kommunpolitikern nämner inte läsfrämjande som begrepp men hänvisar till att samma styrdokument gäller alla bibliotek, och vikten av tillgänglig litteratur: "Det ska ju också vara tillgängligt för personer med olika funktionshinder /.../ och dom som har svårt att läsa", "det är ju också det här med skönlitteraturen naturligtvis, att man ska kunna få låna det man själv känner att man är ute efter" (A, 2017). Politikern tar också upp bibliotekariens roll som litteraturförmedlare: "man kanske mår mycket bättre av att man får läsa litteratur eller får tillgång till någon att träffa på biblioteket bara för att prata", "naturligtvis vara kunnig inom, att personalen är det, inom litteratur som kommer, vad är det man söker, man famlar litegrann som medborgare", "..men också bokbeståndet, vad det finns för nån litteratur, det är ju viktigt" (A, 2017).

Mål nummer 10 i biblioteksplanen syftar till att stärka språket genom lustbaserat läsfrämjande arbete, som en nyckel till självutveckling och självförverkligande, fantasi och förståelse för andra människor. (Biblioteksplan för Västerås stad, 2013, s. 8). Detta återkommer också i den regionala kulturplanen där det framhålls att "Läsfrämjande insatser är en viktig del i den regionala biblioteksverksamheten. I samverkan med kommunbiblioteken utvecklas arbetet med lässtimulans i länet genom olika satsningar på olika grupper". (Landstinget Västmanland, 2014, s. 29)

6.1.2 Rollen som kunskapscentrum

Här kommer jag ta upp kunskapscentrumets kopplingar till det livslånga lärandet och jämlikhet.

I Andersson och Skot-Hansens modell riktar sig kunskapscentret mot "uddannelse", vilket översätts till utbildning, och ytterst mot "oplysning" vilket översätts till information. På grund av detta grumljas åtskillnaden mellan centrumen för kunskap och information. I ett försök att hålla isär rollerna har jag därför istället valt att tolka "oplysning" som upplyst i betydelsen bildad, vidsynt eller fördomsfri, och därmed fokuserat främst på kunskap som bildning och utbildning i syfte att nå ett mer jämlikt samhälle.

Kopplingen till det livslånga lärandet

I styrdokumentet återkommer idén om det livslånga lärandet. I biblioteksplanen markerar man att syftet med folkbiblioteksverksamheten kan sammanfattas med ett citat från UNESCO:s folkbiblioteksmanifest, vilket bland annat uttrycker att: "Medborgarnas egna deltagande i utvecklingen av demokratin är beroende av en fullgod utbildning /.../ Folkbiblioteket som lokalt kunskapscentrum utgör en grundförutsättning för ett livslångt lärande". (Biblioteksplan för Västerås stad, 2013, s. 4) Vidare uttrycks ambitionen att utveckla verksamheterna för att stödja bibliotekens arbete för det livslånga lärandet. (Biblioteksplan för Västerås stad, 2013, s. 4) Detta konkretiseras i mål nummer 4 som belyser bibliotekets roll i kunskapsområdet och det livslånga lärandet. Verksamheten ska stödja "människors behov och önskan att bilda sig", stimulera till kunskapssökande och bidra till stadens mål att "vara en ledande skolstad där det livslånga lärandet stimuleras, med utbildning som syftar till vidare studier, jobb och personlig utveckling". (Biblioteksplan för Västerås stad, 2013, s. 6) I Västerås stads program för kultur uttrycks att det livslånga lärandet "stärker individen och skapar ökad livskvalitet och folkhälsa. Konst och kultur genom hela livet ger möjlighet till inspiration, reflektion och nya tankemönster." (Kulturnämnden, 2016, s. 9)

I förhållande till rollen som mötesplats menar Camilla Lord och Åse Ström i Magisteruppsatsen *Västerås stadsbiblioteks roller - ett nedslag i Västerås Stads styrnings- och planeringsdokument år 2010 med diskursanalytisk ansats* att biblioteket som mötesplats har en roll i det livslånga lärandet. De finner exempel och utsagor om en utveckling av biblioteksrummet till en hemmaliknande miljö, ett vardagsrum och i förlängningen offentligt studierum där var och en är fri att bestämma över sin vistelse och "skapa sin egen bildningssituation" med den fria tillgången till kunskap och information (Lord & Ström, 2012, s. 54). I detta syns en tydlig överlappning mellan den sociala rollen och kunskapsrollen i Andersson och Skot-Hansens modell.

Även om uppdraget att stödja det livslånga lärandet varierar rent praktiskt så har folkbibliotekets arbete i kampen om kommunala resurser de senaste decennierna närmast sig utbildningssektorn enligt Joacim Hansson i essän *Det lokala folkbiblioteket – Förändringar under hundra år*, och har med det utvecklats alltmer mot ett vad Andersson och Skot-Hansen benämner som kunskapscentrum, något som främst märks i glesbygd. Folkbiblioteket förväntas ofta komplettera eller kompensera för skol- och

utbildningsbibliotek eller logera kommunala lärcentra och en kraftig ökning av distansstudenter, vilket innebär att gränserna mellan olika bibliotekstyper grumlats. Denna utveckling betraktades under 80- och 90-talen ofta som problematisk men kunskapsprofilen och studenterna har nu börjat anammas och ses som en prioriterad verksamhet. (Hansson, 2005, s. 35f)

Mitt resultat visar att idén om vikten av att stimulera det livslånga lärandet är närvarande i verksamheten både genom dess inriktning mot förskolor, men också genom dess koppling till folkbildning. Respondent B uttrycker att bildning inte är något som är förbehållet skolelever och studenter utan något som genomsyrar hela livet: "jag tänker att folkbildning inte behöver vara i studieåren utan det är liksom hela livet" (B, 2017), och bibliotekarierna visar båda att de bejakar detta exempelvis genom att anpassa sitt bestånd och sina rekommendationer både för att tillmötesgå, inspirera och utmana läsningen hos låntagare av alla åldrar:

"om det är nåt som är i ropet, då märker man på beställningarna att det kan handla om såna ämnen. Så det tycker jag absolut är folkbildande" (B, 2017)

"Och sen byter man ju ofta utbud beroende på vart man åker, också. Så åker man till förskolor så har vi med massor med bilderböcker och låntagarna på kvällarna känner man ju, så då plockar man på sig sånt man vet att de gillar." (B, 2017)

"Man lär känna deras läsvanor och man kan bli personlig och ta med sig böcker särskilt för någon som man vet vilken inriktning och vad de vill läsa" (C, 2017)

"..försöker ofta sticka in och utmana folk, alltså det kan ju vara även de små barnen, att man berättar saker medans man håller på med nånting, utifrån vad det är vi pratar om, så lägger man in mer avancerade grejer och får dem att tänka till lite grann /.../ det är en form av folkbildning att visa på att det finns MER, det finns något mer bakom hörnet här" (C, 2017)

I detta avseende blir gränsen mellan kulturcentrum och kunskapscentrum flytande. I Andersson och Skot-Hansens modell har just "Folkeoplysning", vilket jag översätter till folkbildning, positionen mellan kultur och utbildning, se fig. 1 ovan.

Kopplingen till jämlikhet

Från politiskt håll lyfts även folkbibliotekets roll för tillgången till bildning fram som en komponent för att uppnå social hållbarhet och ett jämlikt samhälle:

"egentligen det här med social hållbarhet, den in.. där innefattar du alla delarna, du har ju både.. om vi kallar det för social mötesplats då, och du har ju det här med bildning, tillgång till den, för att ett samhälle ska vara jämlikt, för alla människor, där har ju biblioteken en jättestor roll. Och sen den andra delen i social hållbarhet, det är ju kulturen, det är ju kulturen

som en brygga - mellan olika kulturer, om man pratar om människor nu, så att.. Egentligen sociala hållbarheten, det är ju alla! Och, och då informationssatsningen" (A, 2017)

Bibliotekarierna menar dock att det finns utrymme för utveckling på det här området. Bland annat i förhållande till biblioteksrummet, vars användningsområden de hoppas kunna bredda i en framtida ny bokbuss, till exempel genom att kunna anordna föreläsningar. Men förutom detta så görs det kopplingar mellan möjligheterna till kunskapsinhämtning, ett lustfyllt livslångt lärande och de tekniska möjligheterna som erbjuds. I den regionala kulturplanen för Västmanlands län står att "Biblioteken i länet är en viktig mötesplats för dialog, demokrati och kunskapsinhämtning för medborgarna. Folkbiblioteken erbjuder en mångfald av e-tjänster, såsom e-böcker, digitala utländska tidningar från alla världens hörn online på sina webbplatser. Den regionala biblioteksverksamheten arbetar för att skapa förutsättningar för en digital infrastruktur så att medborgarna kan öka delaktigheten och tillgängligheten för ett lustfyllt och livslångt lärande och samtidigt höja bildningsnivån". (Landstinget Västmanland, 2014, s. 29) Bibliotekarierna uttrycker här ett behov av teknisk utrustning i syftet att kunna bidra mer till möjligheterna för digital kunskap och bildning. Med möjlighet till sittplatser och exempelvis en projektor och en publik dator skulle de ha förutsättningar att erbjuda mycket mer på den här fronten.

Cederbergs resultat visar att "verksamheter inom kunskaps- och informationsområdet har fått ökat fokus. Det har alltså skett en förändring i verksamheten mot att bli mer inriktad på utbildning/kunskap och instrumentell informationssökning". (Cederberg, 2006, s. 43) Cederberg menar alltså att folkbiblioteksverksamheten inriktat sig mer mot utbildning, kunskap och information, och samtidigt har distansutbildning och distansarbete ökat vilket innebär att studenter och arbetare till högre grad kan ha sitt huvudsakliga uppehälle på landsbygden eller i mindre samhällen. Bokbussen i Västerås har inte studenter som en uttalad målgrupp i dagsläget men mot bakgrund av Cederbergs resultat, samt att de tillfrågade bibliotekarierna ser en förbättringspotential inom kunskaps- och informationsområdet med hjälp av teknisk och rumslig utveckling, så har bokbussen goda möjligheter att fungera som kunskapscentrum genom en flexibel och uppsökande verksamhet.

6.1.3 Rollen som informationscentrum

Här kommer jag ta upp informationscentrumets kopplingar till demokrati, informationsteknik och ekonomi.

Kopplingen till demokrati

I biblioteksplanen sammanfattas syftet med folkbiblioteksverksamheten med ett citat från UNESCO:s folkbiblioteksmanifest vilket bland annat uttrycker att:

"Frihet, välfärd, samhällelig och personlig utveckling är grundläggande mänskliga värden. De kan bara förverkligas genom välinformerade medborgare med möjlighet att utöva sina demokratiska rättigheter och därigenom spela en aktiv roll i samhällslivet. Medborgarnas egna deltagande i utvecklingen av demokratin är beroende av en fullgod

utbildning samt en fri och obegränsad tillgång till kunskap, tankar, kultur och information." (Biblioteksplan för Västerås stad, 2013, s. 4)

Mål nummer fyra i biblioteksplanen behandlar bibliotekets roll i kunskapssamhället och avslutas med att "Bibliotekets förmedlande /.../ roll är viktig för att lotsa medborgarna i informationsutbudet. Att tillgängliggöra information i det format som brukaren kan ta till sig ligger i bibliotekets demokratiuppdrag". (Biblioteksplan för Västerås stad, 2013, s. 6)

Dessa tankar uttrycks även hos respondent A då den talar om att biblioteket är den enda platsen som är så öppen och tillåtande och att biblioteket är den enda demokratiska mötesplatsen, dit man får komma och tycka och tänka vad man vill:

..biblioteket är ju den enda demokratiska mötesplatsen, för olika åsikter, man får ju komma dit och tycka och tänka vad man vill i stort sett om man inte har nåt kriminellt (skratt) budskap att komma med. Det är nog få platser som är så, vad ska vi säga, tillåtande, som ett bibliotek. (A, 2017)

Kopplingen till informationsteknik

Bibliotekets tillgångar som mötesplats, för kultur, bildning och information nämns alla i samband med social hållbarhet och jämlikhet. Att biblioteket är öppet för människor att läsa och mötas tycks vara självklara delar av verksamheten som att söka medborgarservice samhällsinformation och att använda den tekniska utrustningen på olika sätt. De tekniska möjligheterna och tillgångarna lyfts fram i flera olika sammanhang, ofta i sin koppling till information och demokrati. Folkbibliotekets funktioner regleras officiellt i Bibliotekslagen, och i den fastställs i § 2 att folkbiblioteken ska finnas tillgängliga för alla och arbeta för demokratisk utveckling genom att "bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning", och i detta har tillgång till teknik och internet en stor betydelse idag, vilket också framhålls i § 7 där det står att folkbiblioteken ska "verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet" (Bibliotekslag, 2013:801). I den lokala biblioteksplanen syftar mål nummer två i sin tur till vikten av bredd i utbud och att biblioteket ska bidra till att "tillhandahålla verktyg som invandrare behöver för att ta sig in i samhället", vari det är naturligt att tänka sig att tekniska tillgångar och hjälpmedel är en del av de verktyg som kan erbjudas. Där betonas även att "Biblioteksverksamheten i Västerås ligger i framkant vad gäller att möta ny teknik, nya medier och tjänster". (Biblioteksplan för Västerås stad, 2013, s. 5) Bibliotekarierna menar att de tekniska tillgångarna är i behov av utveckling och att det skulle ge ett stort mervärde för verksamheten och kontakt med nya målgrupper att ha tekniska möjligheter att erbjuda service och aktiviteter i fråga om digital bildning och medborgarservice i hela kommunen. Det gäller både resurserna i form av informationsteknik men också att bokbussen i sin helhet bör bytas ut för att kunna utveckla verksamheten på ett adekvat sätt.

Detta är något som Helena Svenne behandlade som en sammanfattande slutsats i utredningen *I samma gamla hjulspår* redan 1995 då hon konstaterade att bokbussen

måste "genomgå förvandlingen från gammaldags, traditionell bokvagn till ett modernt, mobilt informationscenter" för att alla kommuninvånare ska ha möjlighet att bli likvärdigt delaktiga i informationsteknologiska satsningar. (Svenne, 1995, s. 37)

Finns det en risk att biblioteket och dess fysiskt uppsökande verksamhet förlorar relevans då så mycket finns tillgängligt via internet? I antologin *Folkets bibliotek - texter i urval 1994-2012* argumenterar Joacim Hansson i sitt kapitel *Att vara där folket är: Om folkbibliotekens relation till folkbildningens ideal och en problematisk samtid* emot att möjligheterna som webben erbjuder i fråga om tillgång till information och underhållning skulle innebära ett hot för verksamheten. Biblioteket har en stark tradition och stor kapacitet i sin roll som fysiskt uppsökande och folkbildande verksamhet. Internet är ofta en passiv informationsförmedlare i förhållande till användaren, och på det sättet kan sökmotorer, internetforum eller sociala medier inte i någon nämnvärd omfattning ersätta utrymmet för det sociokulturella lärandet eller den personliga service och kvalitativa information som biblioteket och dess medarbetare kan erbjuda. Närvaro på sociala medier kan vara ett sätt för biblioteket att nå nya målgrupper och låntagare, men enligt Hansson räcker det inte att flytta ut det uppsökande arbetet till sociala medier med hänvisning till att "det är där människorna är", eftersom det därmed inte behöver innebära att det finns en efterfrågan. Folkbibliotek och bokbussar kan erbjuda en känsla av verklig samhörighet genom att man aktivt deltar i skapandet av en fördjupad social, politisk och kulturell identitet, något som inte internet i sig själv kan ge i samma utsträckning. Den fysiska interaktionen och tillgången till en aktiv och kompetent bibliotekarie kan ha en djup inverkan på skapandet av identitet, känsla av delaktighet och socialt sammanhang. Hansson menar att biblioteket har en sällsynt potential att bidra till utvecklandet av personlig insikt och kunskap och, i förlängningen, möjligheterna till social förändring och inflytande. (Hansson, 2012) Utifrån detta så tror jag att om man gör en medveten, anpassad och genomtänkt satsning på informationsteknik i samband med att den nya bokbussen tas i drift så har man möjlighet att plocka det bästa ur båda världar.

Kopplingen till ekonomi

I den regionala kulturplanen räknas biblioteksverksamheten som kulturaktör. I planen görs en koppling mellan kulturaktörer och näringsliv och den ger således biblioteksverksamheten en koppling till företagsliv och en roll som ekonomisk utvecklare: "Innovationer är grunden för fler växande företag och en förutsättning för att möta en ökande internationell konkurrenskraft. Inom kulturella och kreativa näringar kan metoder för kreativa lösningar och innovativa tankesätt utvecklas. Kulturella och kreativa näringar är en tillväxtfaktor." (Landstinget Västmanland, 2014, s. 20) I Andersson och Skot-Hansens modell för folkbibliotekets profiler faller dessa kopplingar till näringsliv och ekonomisk utveckling in under rollen som informationscentrum, se fig. 1. Andersson och Skot-Hansen menar dock att det inte finns något som tyder på att biblioteket fungerar som en ekonomisk hävstång i lokalsamhället och att biblioteket därför inte kan värderas utifrån en ekonomisk måttstock. Denna ståndpunkt delas tydligt av bibliotekarierna i min undersökning: "jag tror inte att syftet skulle vara ekonomisk vinning, det tror jag skulle vara kontraproduktivt" (B, 2017) "någon gång så måste man

förstå att investeringarna man gör i kultur är otroligt viktiga för så många människor och leder till ett välstånd som man kan räkna i andra saker, i andra termer än pengar" (C, 2017). Det är också en inställning som märks hos politikern, som ställer sig frågande inför min fråga om bokbussen skulle kunna ha en ekonomisk betydelse i samhället i stort:

"Jaa jag vet inte vad jag ska svara på det.. eh.. Ja! Alltså om man tänker såhär, tillgång till litteratur och tillgång till att det finns, om vi kallar det för service till medborgarna, att det är något som kommer ut också, kan ju påverka andra kostnader i samhället. Om det är det du menar! Jag är inte riktigt säker på vad du menar med din fråga /.../ Jag har aldrig tänkt på det så" (A, 2017)

Det tyder på att ekonomiska incitament inte är ett villkor i det politiska arbetet för bibliotekets eller bokbussens verksamhet och värde i samhället i Västerås idag.

Däremot kan biblioteket spela en väsentlig roll och bidra till kreativitet, identitet och initiativ i lokalsamhället genom att samspela med övriga institutioner, föreningar och grupper och aktivt förhålla sig till sitt lokala sammanhang, och med utgångspunkt i denna lokala profilering ställa kultur, kunskap och information till förfogande (Andersson & Skot-Hansen, 1994, s. 259).

6.1.4 Rollen som socialt centrum

Här kommer jag ta upp det sociala centrumets roll som mötesplats och dess kopplingar till social hållbarhet och vardagsliv.

Biblioteket som mötesplats och kopplingen till social hållbarhet

I biblioteksplanen för Västerås stad uttrycks ambitionen att stödja biblioteken som mötesplatser. (Biblioteksplan för Västerås stad, 2013, s. 4) Mål nummer åtta belyser vikten av både fysisk och innehållsmässig tillgänglighet och där står att "Biblioteksverksamheten är tillgänglig för alla. Nya tekniker och metoder provas för att nå ut till dem som inte kan ta sig till biblioteket. Behovet hos personer med olika former av funktionsnedsättning beaktas i alla bibliotekets verksamhetsdelar." (Biblioteksplan för Västerås stad, 2013, s. 7) I den regionala kulturplanen för Västmanlands län står att "Biblioteken i länet är en viktig mötesplats för dialog, demokrati och kunskapsinhämtning för medborgarna" (Landstinget Västmanland, 2014, s. 29) och i Västerås stads program för kultur utvecklar man att kulturinstitutionerna har en viktig funktion som mötesplatser med att detta även innefattar "platser för mer informella möten och rekreation som drivs av en mångfald aktörer finns i kommunens olika delar. På mötesplatserna finns utrymme för både professionella och amatörer, eget skapande och upplevelser." (Kulturnämnden, 2016, s. 7)

Tina Andersson och Annie Jonsson undersöker i magisteruppsatsen *Bokbussens värde och funktion - En kvalitativ intervjuundersökning med bokbussanvändare och bibliotekspersonal* (2009) bokbussens för användarna erfarda värde och funktion.

Författarna bedömde konsekvenserna av en eventuell avveckling av bokbussverksamheten som omfattande. Det skulle ha mycket negativa effekter för glesbygden att förlora tillgången till informationsservicen och det litterära och kulturella utbudet, men främst skulle förlusten av bussen som kanske enda kvarvarande sammanhållande mötesplats ge många småsamhällen och glesbygdsgemenskaper ett allvarligt klubbslag. (Andersson & Jonsson, 2009) Den uppfattningen delas också av Rut Ornholt som i sitt konferensbidrag *Mobile Libraries in the Scandinavian Countries* menar att i vår centraliserande tid, där skolor sammanslås, lokala postkontor och lanthandlar stänger så kanske bokbussen dessutom är det enda som bevarar den lokala sociala gemenskapen, en offentlig mötesplats. Att det finns en lokal förståelse för detta och att det ges nödvändigt ekonomiskt utrymme är mycket viktigt för att den samfälligheten ska kunna överleva. (Ornholt, 2001, s. 7) Även enligt Helena Svenne bidrar bokbussens service till att landsbygd och centralort behåller kontakten, bokbussen kan förkroppsliga kommunen och engagemanget för landsbygden. (Svenne, 1995, s. 25)

Också i utsagorna är det tydligt att folkbiblioteket har en påtaglig roll som mötesplats och att den har en roll i att bidra till social hållbarhet. Bland annat tar respondent B upp att låntagare kommer till bokbussen för att "prata lite", att det märks att bokbussen för vissa har "en väldigt social funktion, dels genom att de träffar oss, vissa bor ganska isolerat. /.../ och på vissa av ställena så blir det liksom ett ställe där de möter andra besökare" (B, 2017). Respondent A pratar i sin tur om biblioteket som en demokratisk mötesplats, öppen för alla, kanske den enda mötesplatsen som är så tillåtande. Angående just bokbussen så menar bibliotekarierna att den fungerar som en värdefull mötesplats låntagare emellan och mellan låntagare och bibliotekarie (B, 2017; C, 2017). I vissa fall kan bokbussen vara den enda eller den sista offentliga verksamheten som finns kvar (C, 2017) och som kan fungera som socialt forum och mötesplats.

Respondenterna påpekar dock att bokbussen inte är rumsligt anpassad att inhysa större eller mer organiserade former av möten, besök och aktiviteter (A, 2017; B, 2017), och även den ofta korta tiden vid många hållplatser påverkar möjligheterna att fungera som en mångsidig mötesplats, här pekar respondent C på att andra bokbussar skapat "häng" för ungdomar genom att stå en längre stund. Ungdomsinriktade aktiviteter är inte prioriterade i nuläget. En av bibliotekarierna menar att det beror på den rumsliga faktorn, att ett rum där man kan umgås är det viktiga i den åldern, och att detta är något som bokbussen i sin nuvarande form har svårt att möta. En ny bokbuss skulle kunna inhysa större möjligheter att skapa sociala rum med plats för både fria "häng" och organiserade träffar, såsom exempelvis bokcirkel. (C, 2017) Ett inspirerande exempel som tas upp av alla respondenter är Sundsvalls nya bokbuss som är fysiskt expanderbar och inhyser både storbildsskärm, scen och sittplatser för minst tjugo personer.³

---

³ Harström, Eva (2015-10-24) *Unik bokbuss med egen scen*. Sveriges Television.
<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vasternorrland/unik-bokbuss-med-egen-scen> [läst 2018-01-22]

Kopplingen till vardagslivet

Även om antalet personer som inte har möjlighet att ta sig till ett fast bibliotek inte är så stort, ibland bara en enda låntagare på en hållplats, så betonas vikten av att fortsätta ge dessa personer service av respondent B. Det är också många som inte har möjlighet att ta sig till andra bibliotek. Om bokbussen inte fanns skulle dessa personer kunna få Boken kommer-service, men då förlorar de en stor del av den sociala kontakten.

I de fall där man har ett val så är det, förutom bekvämlighet, just den sociala aspekten och personliga servicen som sticker ut i fråga om varför man väljer bokbussen framför ett fast bibliotek. Många använder bokbussen trots att de har möjlighet att besöka ett fast bibliotek och enligt bibliotekarierna så beror det på att det är bekvämt i vardagen att den kommer nära, exempelvis bland barnfamiljer utanför tätorten som besöker bokbussen på kvällen. (B, 2017; C, 2017) I utredningen *I samma gamla hjulspår? En utredning om bokbuss i glesbygd* tar Helena Svenne upp att det inte är säkert att kvällsservice till privatpersoner ger ökad utnyttjandegrad eftersom arbetstiderna blir allt mer spridda över dygnet och att man ofta har tillgång till bil, men just i Västerås bokbuss fall så är detta en uppskattad och utnyttjad service. Detta preciseras i Andersson och Skot-Hansens modell genom att biblioteket som socialt centrum är kopplat till social välfärd och vardagsliv, och jag tolkar det som att biblioteket kan ha en berikande, stödjande och trivselfrämjande roll i gränslandet mellan arbete och fritid.

6.1.5 Styrdokument

Här kommer jag ta upp om det finns ytterligare roller att identifiera samt hur bokbussen kan förhålla sig till styrdokumentet.

Magisteruppsatsen *Västerås stadsbiblioteks roller - ett nedslag i Västerås Stads styrnings- och planeringsdokument år 2010 med diskursanalytisk ansats* ligger närmast ämnet för min egen uppsats. I Västerås kommuns styrnings- och planeringsdokument identifierar Camilla Lord och Åse Ström sju roller för biblioteksverksamheten: demokratisk, marknadsförande, samverkande och läsfrämjande roller samt roller som mötesplats, som kunskaps- och informationsförmedlare och kulturcentrum.

Förutom rollerna i Andersson och Skot-Hansens modell så uppfattar även jag i min undersökning att det görs starka kopplingar mellan biblioteksverksamhet och demokrati. Mitt intryck är dock att alla roller i Andersson och Skot-Hansens modell syftar till att bidra till demokrati, jämlikhet och social hållbarhet utifrån olika angreppsvinklar snarare än att demokrati är en roll i sig själv.

När det kommer till samverkan gör det sig gällande i flera sammanhang, bland annat i biblioteksplanen och den regionala kulturplanen, att biblioteket har en samverkande uppgift i förhållande till kvalitetsförbättring och ett effektivt förvaltande av kommunens resurser. Vikten av samverkan framhålls i biblioteksplanens mål 5 där biblioteket aktivt ska initiera nätverkande, utveckla samarbeten med externa aktörer och tillhandahålla plats för "andra aktörer som kan berika bibliotekets utbud, till exempel privatpersoner, studieförbund, föreningar och andra kommunala/offentliga verksamheter. Samverkan sker både i bibliotekets lokaler och i övriga samhället". (Biblioteksplan för Västerås stad, 2013, s. 5). Mål 11 framhåller också samverkan, fast med skolbiblioteken "där det

bidrar till kvalitetsutveckling för båda verksamheternas målgrupper och där synergieffekter kan uppnås". (Biblioteksplan för Västerås stad, 2013, s. 8) I den regionala kulturplanen fokuserar man helt på att en ökad samverkan över länet ska ge invånarna en bättre biblioteksservice, mångfald, kvalitet och nå alla på lika villkor. (Landstinget Västmanland, 2014, s. 28f) Också Geir Vestheim menar i *Folkebibliotek i förvandling* att biblioteket bör prioritera sitt arbete med hänsyn till de funktioner som beskrivs i Andersson och Skot-Hansens rapport över folkbibliotekets profiler (kulturcentrum, kunskapscentrum, socialt centrum och informationscentrum), men att framför allt små bibliotek utan möjlighet att själva uppfylla alla roller bör ingå i en regionsamverkan för att möta dagens och morgondagens krav på en heltäckande verksamhet för alla medborgare. (Vestheim, 1992) Även i magisteruppsatsen *Biblioteksprofiler: kvalitativa fallstudier på tre folkbibliotek* vittnar Therese Friberg Arvesved om att samarbeten är viktiga, speciellt för de mindre folkbiblioteken, men alla tre folkbibliotek i hennes undersökning framhöll vikten av detta och hade i olika utsträckning aktiva samarbeten både inom och över kommungränser. Samarbeten kan skapa förmånliga mervärden men ekonomiska förutsättningar spelar roll för i vilken utsträckning man kan bedriva dem. (Friberg Arvesved, 2012, s. 56f)

Både vad gäller rollerna samverkan och marknadsföring, som Lord och Ström fann i sitt material, tolkar jag snarare dessa som uppgifter i den interna och kommunala verksamhetsstrategin än att det är roller som kan komplettera Andersson och Skot-Hansens modell över det lokala folkbibliotekets profiler och roller gentemot sina användare. Även Anderson och Skot-Hansen nämner att man bör samverka, av ekonomiska skäl, för att öka insyn och medvetenhet om biblioteksverksamhet och för att markera sig i förhållande till politiska instanser, men det är inget som de inkorporerar i sin modell (Andersson & Skot-Hansen, 1994, s. 260f). Den läsfrämjande rollen som Lord och Ström identifierade anser jag ingår i rollen som kulturcentrum av anledningen att litteratur och läsning inräknas i kulturbegreppet tillsammans med konst, musik, scenkonst och andra redskap för så kallad andlig odling, "sådant som människor ägnar sig åt för att man tycker om det och för att det ger upplevelser av olika slag" (Nationalencyklopedin, kultur, 2018).

Bokbussen lyder under samma styrdokument som stadsbiblioteket i stort, det finns inget som är riktat mot eller appliceras specifikt på bokbussverksamheten. Bokbussen är ett sätt att organisera biblioteksverksamhet och ett av verktygen som finns att möta folkbibliotekets uppdrag i Västerås. Bokbussen i Västerås har en viktig social och kulturell roll och inriktar sig mycket på det läsfrämjande arbetet med barn genom sitt arbete med förskolor. Respondent B säger att låntagarna "är så vana vid vad bokbussen är, så att de tänker att det främst är böcker och in och utlån, och kanske någon skojig tävling vi har (skratt)" och att de verkar "ganska nöjda med tjänsten som den är, tycker jag att det verkar som" och att eventuella förväntningar på förändringar som borde göras är initiativ från bibliotekarierna själva: "den förväntningen kommer från oss, att vi skulle vilja göra det" (B, 2017). I det dagliga arbetet som det ser ut idag så tycks det alltså vara så att bokbussen arbetar på det sätt som låntagarna förväntar sig och uppskattar, att bibliotekarierna prioriterar sitt arbete på de sätt som fungerar och verkar

behövas bäst för deras målgrupper. Bibliotekarierna upplever inga yttre förväntningar att förändra verksamheten för att utvecklas ytterligare inom områden såsom utbildning eller information, och detta tyder på att styrdokumenterna gäller övergripande, för folkbiblioteksverksamheten i stort, snarare än att det finns en förväntan att bokbussen ska kunna möta alla enskilda mål och riktlinjer på egen hand. Min gissning utifrån detta är att alla bibliotek som ingår i Västerås stadsbibliotek lägger tonvikt på något varierande områden beroende på behov och nytta för respektive upptagningsområde, och att man därigenom som helhet möter alla styrdokumenterna grundligt snarare än att man gör det som enskilt bibliotek. Ulla-Britt Wendel menar i sin magisteruppsats *Bokbuss på 2000-talet* att denna typ av inriktning eller profilering är av vikt för att ha en given plats i framtidens kommuner och att det har ett värde för att stärka sin roll som kompletterande bibliotek. (Wendel, 2007, s. 55)

6.1.6 Slutsats

Vilka roller har bokbussen i Västerås kommun? Min slutsats i förhållande till frågeställningen är att alla fyra rollerna i Andersson och Skot-Hansens modell är representerade i Västerås bokbussverksamhet. Precis som i Andersson och Skot-Hansens modell så överlappar rollerna varandra, och de är stundtals svåra att hålla isär. De i dagsläget mest etablerade rollerna är som socialt centrum och kulturcentrum, där det är en självklar del av verksamheten att vara nära låntagarna och arbeta som en social tillgång för dem på olika sätt, erbjuda kulturella upplevelser samt att förmedla litteratur och inspirera till läsning. Utvecklingsmöjligheter och -behov uttrycks i förhållande till alla roller men rollerna som informationscentrum och kunskapscentrum har visat sig ha störst utrymme för utveckling, då främst med hjälp av teknisk utrustning och ett bättre anpassat biblioteksrum.

7 Diskussion

I detta avsnitt kommer jag att mer övergripande diskutera resultatet och i vilken mån jag besvarat min frågeställning. Här blickar jag också mot framtiden och ger förslag till vidare forskning, varefter jag avslutar med en utvärdering.

Bokbussens roller

För att besvara min frågeställning om vilka som är bokbussens roller i Västerås så finns tecken på att alla roller i Andersson och Skot-Hansens modell är närvarande i bokbussens verksamhet i någon mån. I styrdokumenterna tycks rollerna som kultur- och informationscenter vara accentuerade för folkbiblioteket i stort, men i intervjuerna med bibliotekarierna framkommer dock att bokbussen i Västerås har sin tonvikt på rollerna som kulturcentrum respektive socialt centrum. Rollen som kulturcentrum har de nästan uteslutande i förhållande till litteratur, läsning och läsförmedling insatser men de erbjuder också en handfull arrangemang för barn, såsom sagolek och skuggteater. Bibliotekarierna har idag inte så goda möjligheter att arbeta i särskilt stor omfattning med olika former av kultur, men att kunna göra det mer är en förhoppning och ambition för framtiden. Rollen som socialt centrum är i förhållande till den sociala kontakten och den oerhört personliga servicen som bokbussen erbjuder sina användare. Relationer

låntagare emellan och mellan låntagare och bibliotekarier kan på bokbussen vara särdeles personliga och gemytliga. (B, 2017; C, 2017)

Informationsförmedling sker genom utlån och reservationer av faktaböcker, men man skulle även kunna definiera referenssamtalet som en del i den, och dessa sker kontinuerligt i det dagliga arbetet. Närheten till bibliotekarierna och ett mindre antal låntagare möjliggör dessutom en ovanligt tillgänglig vägledning till referensinformation om behovet finns. I intervjuerna med bibliotekarierna framkommer det dock främst att information i sin starka koppling till teknik är ett område i behov av utveckling. (B, 2017; C, 2017)

Andersson och Skot-Hansens modell drar paralleller mellan information och ekonomi/arbetsliv, genom att sätta ekonomisk utveckling som den yttersta verkningen av biblioteket som informationscentrum. Även om alla respondenterna förstår kopplingen som görs är det dock ingen av dem som spontant ser en koppling mellan biblioteksverksamhet och ekonomisk utveckling, eller att det är relevant för bibliotekets värde i samhället. Den definition av informationscentrum som Andersson och Skot-Hansen gjorde var baserad på det danska folkbiblioteket under tidigt 90-tal, där man gjorde satsningar på bibliotekets roll som resurs för företagare och arbetsliv. Att respondenterna inte gör samma koppling kan tyda på att det inte är lika relevant i dagens svenska folkbiblioteks- eller bokbusskontext.

De tematiska kopplingarna till bokbussen som informationscentrum är flera, främst hos bibliotekarie C som pekar exempelvis på möjligheterna med en bokbuss som ett tekniskt utrustat, flexibelt och mobilt flaggskepp, men omfattningen av materialet jag inrymt under rubrikerna om rollen som kulturcentrum beror främst på att de med eftertryck berör brister i IT-utbudet, samt att det inte finns kopplingar till ekonomisk vinst i verksamheten. Rollen som informationscentrum upplever jag därför inte som starkt accentuerad i den utåtriktade verksamheten eller tydlig för respondenterna i dagsläget, men jag ser att det finns ambitioner hos bibliotekarierna att stärka den rollen med en ny och anpassad buss och ny teknik. Den ligger dock inte långt efter rollerna som kultur- och socialt centrum.

Jag upplever också själv informationsrollen i modellen som något otydlig och svårskild från rollen för utbildning och kunskap, och håller inte riktigt med om associationskedjan information-informationscentrum-företagsliv-ekonomisk utveckling som illustreras i modellen. Med erfarenheten av min undersökning i ryggsäcken så vore det i min mening rimligare att information kopplas till samhällsinformation och delaktighet, eftersom det är främst i förhållande till dessa saker som informationsaspekten behandlas i den folkbibliotekskontext jag undersökt.

Rollen som kunskapscentrum är klart närvarande men inte heller betonad i alla dess aspekter i utsagorna. Alla tre respondenter talar varmt om folkbildning i allmänna termer men specifikt studerande är inte en målgrupp som bokbussen inriktar särskild verksamhet emot (B, 2017). Bokbussen utnyttjas av studenter för reservationer av

studielitteratur men det begränsade biblioteksrummet, hållplatstiden och att det inte finns tillgång till exempelvis skrivare gör att bussen inte lämpar sig så bra som studieplats i nuläget (C, 2017). Dock kan det mycket väl vara så att låntagare nyttjar litteratur av andra genrer än studielitteratur i utbildande eller fortbildande syften, och den nära tillgängliga och engagerade servicen från bibliotekarierna kan också i sig vara en resurs för studenter. Bokbussen kan alltså ha en roll som kunskapscentrum även om det saknas dator och studieplatser. I Andersson och Skot-Hansens modell befinner sig folkbildning i överlappningen mellan områdena för kultur-upplevelse-identitet och utbildning-upplysning-kunskap, så bokbussen i Västerås har absolut en roll i sammanhanget även om den inte profilerar sig specifikt som kunskapscentrum.

Som Vestheim menar ovan så kan det vara svårt för små bibliotek att på egen hand uppfylla alla rollerna på ett uttömmande sätt. Det behöver dock inte vara något dåligt, utan tvärtom vara fördelaktigt att profilera sig, prioritera sitt arbete och fokusera på det som fungerar bra just för deras låntagare, deras specifika områden och i deras specifika former av utåtriktad verksamhet.

Framtiden

Bokbussen är oerhört omtyckt av sina användare och tydlig konsensus råder kring bokbussens positiva inverkan på människor, andra institutioner och, med lite vilja, även samhället i stort. Bokbussens verksamhet anses generellt vara viktig och både bokbussens och folkbibliotekets verksamhet i stort tycks ha ett egenvärde bortom siffror. Dess framtid och utvecklingsmöjligheter nämns både av mina respondenter och diskuteras i många av texterna som tagits upp. Något återkommande är bokbussens unika möjligheter att vara flexibel. Speciellt mobiliteten tros kunna vara en fördel för bibliotekets roll i framtiden

Bibliotekens anpassning till specifika behov i de olika områden där den är i bruk är också en nödvändighet inför framtiden. Det är inte nog med tillgängligheten, att biblioteket är fysiskt åtkomligt och öppet, utan det måste anpassas i sitt utbud, sin service och som i bokbussens fall också rent logistiskt: att den kommer då låntagarna har möjlighet och önskemål om att kunna besöka den.

En annan återkommande nödvändighet i mitt konsulterade material är att formulera tydliga verksamhetsmål och -riktlinjer för att säkra sin roll i framtiden (Wendel, 2007, s. 55).

Styrdokumenterna anses av respondenterna vara breda och generella, och bibliotekarierna har också mer generella uppfattningar om sitt uppdrag, som att barn är en prioriterad grupp och att de ska arbeta läsfrämjande. Att ha mer konkreta riktlinjer för verksamheten och hur man ska möta styrdokumenterna tror jag till en grad skulle kunna riskera att stå i vägen för flexibilitet och spelrum för att utforma anpassade metoder att möta den komplexa och ombytliga verkligheten, om de inte utformas specifikt efter varje individuell verksamhet.

Ytterligare en väg in i framtiden är avhängig omfammandet av de tekniska möjligheterna som bokbussen med rätt utrustning skulle kunna erbjuda. Det skulle bidra till att möta målen biblioteksplanen, i vilken det uttrycks att framtidens biblioteksverksamhet i Västerås "ligger i framkant vad gäller att möta ny teknik, nya medier och tjänster". (Biblioteksplan för Västerås stad, 2013, s. 5) Men det skulle också öppna upp för att utveckla rollerna som kunskapscentrum och informationscentrum, och för att utveckla arbetet mot fler målgrupper, exempelvis personer med svenska som andraspråk eller personer i digitalt utanförskap.

Samhällsinformation och lärandemiljöer blir i allt större omfattning digitalt tillgängliga eller i sin helhet internetbaserade. I ljuset av informationens plats i bilden över jämlikhet och demokrati så är tillgången till informationsteknik inte bara en fråga om service utan också en demokratifråga. Jag håller med Joacim Hansson och tror att det är av stor vikt att inte enbart se det som en möjlighet att möta en efterfrågan eller att använda teknik, internet och sociala medier enbart i syftet att vara där folket är. Kopplingen till jämlikhet och bibliotekets uppdrag anser jag främst, men inte uteslutande, ligga i att finnas som en resurs för de som av olika anledningar inte har kunskap eller tillgång till att hantera och vara delaktiga i det digitala samhället.

Utvärdering av metod och analysmodell

Valet av intervjustudien som metod har fungerat mycket bra för mitt syfte. Trots ett litet antal intervjuer så har de bidragit med det material jag var i behov av för att besvara min frågeställning. Hade jag haft mera tid så hade jag dock gärna fördjupat undersökningen ytterligare med fler intervjuer. Jag sökte många nyckelpersoner både inom kulturnämnden, kultur- idrotts och fritidsförvaltningen och stadsbiblioteket men det var få som svarade eller hade möjlighet att delta, och processen drog ut på tiden. Jag bedömde dock att materialet jag samlat ihop ändå var tillräckligt för mitt syfte så jag lät det så småningom bero. Av de anställda på bokbussen är mitt underlag 100% av personalstyrkan, dock hade materialet insamlat från andra källor kunnat utökas för ett starkare och mer pålitligt underlag.

Andersson och Skot-Hansens modell för folkbibliotekets profiler har varit mycket praktisk och användbar som teoretisk grund för min undersökning och fungerade bra som ramverk att tolka och analysera mitt material emot. Dock har jag upplevt delar av modellen som något omotiverade, såsom informationsrollens koppling till ekonomisk utveckling vilket nämnts ovan, där jag anser att en koppling till samhällsinformation och delaktighet hade varit mer relevant i sammanhanget. Denna diskrepans kan förklaras med att Andersson och Skot-Hansens modell för folkbibliotekets profiler utvecklats i en annan samhällskontext, i 1990-talets Danmark snarare än 2010-talets Sverige. Den var dessutom inspirerad av en specifik satsning som gjordes mot arbetsliv och företagare under denna period i Danmark. Syftet var också att den skulle användas för folkbibliotek i stort, inte avgränsad till bokbussar i synnerhet.

Något som kan ha påverkat resultatet är att intervjuguiden visade sig vara något mer utvecklad i förhållande till den sociala och kulturella rollen än de resterande. Detta är

något som kan ha att göra med att de rollerna är mest distinkta i modellen medan rollerna som kunskaps- och informationscentrum varit svårare för mig att avgränsa i denna kontext. Då jag själv arbetar inom Västerås Stadsbibliotek har jag haft arbetspass på bokbussen, och mitt personliga intryck av verksamheten har då varit att de sociala och kulturella delarna varit framstående jämfört med kunskap och information. Trots att jag har försökt hålla mig neutral så kan alltså min egen förkunskap också ha påverkat utformningen av intervjuguiden och förfarandet vid intervjuerna.

Förslag till vidare forskning

Mot bakgrund av investeringen i en ny bokbuss och den rumsliga och tekniska anpassning det kommer att innebära så är jag nyfiken på framtiden för bokbussar i förhållande till teknik och informationsteknologi. Hur kan teknik och IT på nya sätt kombineras med bokbussens verksamhet och skapa ett mervärde för användare och personal? Kan den skapa möjligheter till samverkan med annan samhällsservice eller andra aktörer? Det vore också intressant att undersöka bokbussens kommande verksamhetsutveckling ur användarnas perspektiv och kanske även jämföra med bokbussverksamheter i andra kommuner, eller jämföra arbetet på bokbussen mot arbetet på ett stationärt bibliotek.

Förutom detta är alla slags vetenskapliga publikationer med avseende på våra svenska bokbussverksamheter i allmänhet av intresse. Men det är också en angelägenhet för framtiden att undersöka hur den kan och bör bedrivas i en föränderlig samhällskontext. Jag anser att det är ett betydelsefullt ämne att undersöka hur man kan och bör använda bokbussen i förhållande till de olika rollerna i modellen för att få störst kvalitativ utdelning för användarna och samhället.

Källförteckning

Opublicerat material

- A. (den 19 10 2017). Intervju med kommunal politiker. Privat arkiv. (M. Pärsdotter, Intervjuare)
- B. (den 30 10 2017). Intervju med bokbussbibliotekarie 1. Privat arkiv. (M. Pärsdotter, Intervjuare)
- Bokbussbibliotekarierna. (den 18 12 2017). Personlig kommunikation via e-mail. Västerås.
- C. (den 30 10 2017). Intervju med bokbussbibliotekarie 2. Privat arkiv. (M. Pärsdotter, Intervjuare)
- Västerås stadsbibliotek. (den 05 01 2018). Bestånd o förvärv 2014-2017. Västerås: Statistik erhållen från internwebb 2018-01-05.
- Västerås Stadsbibliotek. (den 05 01 2018). Utlån 2014-2017. Västerås: Statistik erhållen från internwebb 2018-01-05.

Publicerat material

- A. (den 19 10 2017). Intervju med kommunal politiker. (M. Pärsdotter, Intervjuare)
- Adelsohn Liljeroth, L., & Eka, M. (2013). *Lagrådsremiss - Ny Bibliotekslag*. Stockholm: Regeringskansliet, Kulturdepartementet.
- Andersson, M., & Skot-Hansen, D. (1994). *Det lokale bibliotek: afvikling eller udvikling*. Köpenhamn: Danmarks Biblioteksskole.
- Andersson, T., & Jonsson, A. (2009). *Bokbussens värde och funktion: En kvalitativ intervjuundersökning med bokbussanvändare och bibliotekspersonal*. Borås: Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap, Högskolan i Borås.
- B. (den 30 10 2017). Intervju med bokbussbibliotekarie 1. (M. Pärsdotter, Intervjuare)
- Bergqvist, G. (2003). *Bokbussverksamhet: Effektiv decentralisering av svensk biblioteksservice?* Borås: Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap, Högskolan i Borås.
- Bibliotekslag. (2013:801). Stockholm: Kulturdepartementet.
- Biblioteksplan för Västerås stad. (den 20 06 2013). *Diariernr 2010/37-KIFN-480*. Västerås: Västerås stad, Kultur-, idrotts- och fritidsnämnden .
- Bogren, M., & Brinck, T. (2007). *Bokbussen kommer och går – men består? En undersökning av hur bokbussverksamhet skildrats i Biblioteksbladet 1945-2006*. Borås: Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap, Högskolan i Borås.

- Bokbussbibliotekarierna. (den 18 12 2017). Personlig kommunikation via e-mail. Västerås.
- C. (den 30 10 2017). Intervju med bokbussbibliotekarie 2. (M. Pärsson, Intervjuare)
- Cederberg, L. (2006). *Profil och samarbeten på folkbibliotek - En enkätstudie av nuvarande profil samt förändringar i profil över tid*. Uppsala: Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap, Uppsala Universitet.
- Clancy, F. (mars 2003). Victorian mobile libraries: moving into the new millennium. *APLIS*, 16(1), 21-37.
- Forslund, J. (Ds 2003:66). *Om Biblioteksverksamheterna*. Stockholm: Regeringskansliet, Kulturdepartementet.
- Friberg Arvesved, T. (2012). *Biblioteksprofiler: kvalitativa fallstudier på tre folkbibliotek*. Borås: Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap, Högskolan i Borås.
- Greider, G. (2000). Biblioteket, demokratin och kulturen. i S. demokratigrupp, *Bibliotek - en mötesplats i tid och rum. En bok om demokrati*. (Vol. Biblioteksdebatt 23 , ss. 90-98). Lund: Bibliotekstjänst i samarbete med SAB:s demokratigrupp.
- Hansson, J. (2005). *Det lokala folkbiblioteket - Förändringar under hundra år*. Linköping: Mimer, Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet.
- Hansson, J. (2012). Att vara där folket är: Om folkbibliotekens relation till folkbildningens ideal och en problematisk samtid. i *Folkets bibliotek - texter i urval 1994-2012* (ss. 87-100). Lund: BTJ Förlag/BTJ Sverige AB.
- Hawke, B., & Jenks, F. (september 2005). On the move: Mobile library services in New Zealand. *APLIS*, 18(3), 93-105.
- Kenneally, A., & Payne, C. (juni 2000). Mobile library services: Australian trends. *APLIS* 13(2), ss. 63-72.
- Knight, R., & Makin, L. (juni 2006). Branches on wheels: innovations in public library mobile services. *APLIS*, 19(2), 89-96.
- Kulturnämnden. (2016). Västerås stads program för kultur. Västerås: Västerås Stad.
- Kulturnämnden. (den 24 05 2017). Sammanträdesprotokoll §§ 94-113. 11. Västerås: Västerås stad.
- Kulturrådet, & Kungliga Biblioteket. (2013). *Överenskommelse mellan Statens kulturråd och Kungl. Biblioteket*. Stockholm: Kungliga Biblioteket & Kulturrådet.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (2 uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Landstinget Västmanland. (2014). En livskraftig region - Regional Kulturplan 2015-2018. (22499-1). Landstingsfullmäktige.
- Lif, A. (2009). *Hela världen i ett hus: stadsbiblioteket i Västerås*. Västerås: Västerås stad.

- Lord, C., & Ström, Å. (2012). *Västerås stadsbiblioteks roller - ett nedslag i Västerås Stads styrnings- och planeringsdokument år 2010 med diskursanalytisk ansats*. Borås: Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap, Högskolan i Borås .
- Lysebäck, A., & Norrström, L.-L. (2000). *Bokbussen – från dåtid till nutid: En studie om bokbussens utveckling i Sverige*. Borås: Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap, Högskolan i Borås.
- Merriam, S. B. (1994). *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Naismith, R. (mars 1989). Library Service to Migrant Farm Workers. *Library Journal*, 114(4), 52-55.
- Nationalencyklopedin. (den 20 12 2017). *funktion*. Hämtat från NE: [http://www.ne.se.proxy.lnu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/funktion-\(samhällsv\)](http://www.ne.se.proxy.lnu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/funktion-(samhällsv))
- Nationalencyklopedin. (den 20 12 2017). *roll*. Hämtat från NE: <http://www.ne.se.proxy.lnu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/roll> (hämtad 2017-12-20)
- Nationalencyklopedin. (den 04 01 2018). *kultur*. Hämtat från NE: <http://www.ne.se.proxy.lnu.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/kultur>
- Nolin, J., & Åström, F. (2010). Turning weakness into strength: strategies for future LIS. *Journal of Documentation*, 66(1), 7-27.
- Nykänen, J. (den 21 06 2017). *Tiden tickar för bokbussen*. Hämtat från ETC Västerås: <https://vasteras.etc.se/inrikes/tiden-tickar-bokbussen>
- Ornholt, R. (2001). Mobile Libraries in the Scandinavian Countries: Development in View of Legislation and Financial Support. *Libraries and Librarians: Making a Difference in the Knowledge Age. Council and General Conference: Conference Programme and Proceedings (67th, August 16-25, 2001); se IR 058 199*. (s. 10). Boston, MA: IFLA.
- Ranemo, C. (2015). *Biblioteksplaner*. Hämtat från Biblioteksstatistik: <http://biblioteksstatistik.blogg.kb.se/allt-om-biblioteksstatistiken/> den 14 10 2017
- Regeringen. (2009). Proposition 2009/10:3. Stockholm, Sverige: Regeringen.
- Skot Hansen, D., Jochumsen, H., & Hvenegaard Rasmussen, C. (2012). The Four Spaces - a new model for the public library. *New Library World, Vol. 113 No. 11/12*, ss. 586-597.
- Statens Kulturråd. (1990). *Ända hem till fru Nilsson - En metodutredning om uppsökande biblioteksverksamhet*. Stockholm: Statens Kulturråd.
- Statistiska Centralbyrån. (den 31 12 2017). *Folkmängd i riket, län och kommuner 30 september 2017 och befolkningsförändringar 1 januari–30 september 2017*. Hämtat från SCB: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens->

sammansattning/befolkningsstatistik/pong/tabell-och-diagram/kvartals--och-halvarsstatistik--kommun-lan-och-riket/kvartal-13-2017/

- Suyak Alloway, C. (1990). The Electronic Bookmobile. *The Electronic Library* 8(2), ss. 100-106.
- Svenne, H. (1995). *I samma gamla hjulspår? En utredning om bokbuss i glesbygd*. Gävle: Bibliotek Gävleborg.
- Svensk biblioteks förening & Svenska unescorådet. (2014). *Bibliotekens internationella matifest*. Stockholm: Svensk biblioteks förening.
- Svensk biblioteks förening. (2003). *På barns och ungdomars villkor - Rekommendationer för folkbibliotekens barn- och ungdomsverksamhet*. Stockholm.
- Vavrek, B. (mars 1990). Rural Road Warriors. *Library Journal*, 115(5), 56-57.
- Wendel, U.-B. (2007). *Bokbuss på 2000-talet - hur och varför? En studie baserad på intervjuer med personal inom bokbussverksamhet*. Borås: Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap, Högskolan i Borås.
- Vestheim, G. (1992). *Folkebibliotek i förvandling*. Oslo: Norske samlaget.
- Vestheim, G. (1997). *Fornuft, kultur og velferd - Ein historisk- sociologisk studie av norsk folkebibliotekpolitikk*. Oslo: Diss. i biblioteks- och informationsvetenskap framlagd vid Inst. för biblioteks- och informationsvetenskap vid Göteborgs universitet.
- Västerås stadsbibliotek. (den 05 01 2018). Bestånd o förvärv 2014-2017. Västerås: Statistik erhållen från internwebb 2018-01-05.
- Västerås Stadsbibliotek. (den 07 01 2018). *Om biblioteket*. Hämtat från Västerås stadsbiblioteks webbplats: <https://www.bibliotek.vasteras.se/web/arena/about-the-library>
- Västerås Stadsbibliotek. (den 07 01 2018). *Om biblioteket*. Hämtat från Västerås stadsbiblioteks webbplats: <https://www.bibliotek.vasteras.se/web/arena/about-the-library>
- Västerås Stadsbibliotek. (2018). Utlån 2014-2017. Västerås: Statistik erhållen från internwebb 2018-01-05.
- Västerås Stadsbibliotek. (den 05 01 2018). Utlån 2014-2017. Västerås: Statistik erhållen från internwebb 2018-01-05.

Bilaga 1 Respondentbrev

Hej!

Denna intervju är en del av materialet till min kandidatuppsats inom Biblioteks- och informationsvetenskapliga programmet vid Linnéuniversitetet. Som ämne har jag valt att undersöka bokbussens roller i Västerås kommun. Syftet med intervjun är att samtala om hur man inom kommunen tänker kring hur bibliotekets verksamhet ska fungera, de styrdokument som gäller, och bokbussens roller i detta sammanhang

Deltagandet är frivilligt och går att avbryta när som helst. Om informanten uttrycker att någon del av vad som sagts inte får användas så respekteras detta. Det insamlade materialet kommer att behandlas konfidentiellt och informantens namn kommer att anonymiseras.

Kompletteringar eller klargöranden till intervjun kan komma att ske i efterhand, genom av informanten vald kommunikationskanal. Möjlighet finns att få ett transkript för att kontrollera att allt uppfattats rätt. Önskar informanten komplettera eller klargöra något så nås jag via mail. Uppsatsen kommer att publiceras digitalt och vara tillgänglig i databasen DIVA.

Med vänlig hälsning
My Pärsdotter
my.parsdotter@gmail.com

Bilaga 2 Intervjuguide till kommun

Ditt arbete: Vad är ditt uppdrag?

Hur kommer det sig att du valt att engagera dig inom detta område?

Vad har du för relation till biblioteket?

Vad är ett folkbibliotek för dig?

Vad fyller folkbiblioteket för funktioner i samhället?/Vad ska vara/är dess uppdrag?

Är det några skillnader mellan det fasta biblioteket och bokbussen?

Hur tänker du om bokbussens förhållande till:

- Styrdokumenten; lagen, internationella riktlinjer (IFLA, UNESCO), kulturpolitiska målen, biblioteksplanen

(Ramen för samtalet är modellen, olika plats olika fokus, prioritet, uttalad profil)

Hur tänker du angående bokbussens roll som centrum för:

- **Sociala möten (Social välfärd)**

- Vilken roll eller vilka roller kan/ska bokbussen ha för användarna? Fokus, prioritet
- Biblioteket som ett vardagsrum, rum för möten, även bokbussen?
- Kan bokbussen understödja den sociala välfärden? ex. uppsökande verksamhet, samverkan med sociala institutioner som förskolor

- **Kultur (Upplevelse/identitetsskapande)**

- Vad ska bokbussen erbjuda? Upplevelser/Service/Arrangemang/Aktiviteter
- / På vilka sätt ska bokbussen användas?

- **Information (Ekonomisk utveckling)**

- Referensservice, samhällsinformation? Företagsservice?
- Kan bokbussen ha en ekonomisk betydelse, en roll i den ekonomiska utvecklingen? Bör den det?
- Chans till ny bokbuss! Stor investering! Vad ligger bakom?
- Hur ser du på bokbussens framtid?
- (• Vad skulle det betyda om den försvann?)

- **Utbildning (Folkbildning)**

- Biblioteksorientering, bro till självvalt lärande
- (• Hur skulle bokbussen ersättas om den försvann?)

-Frågor eller funderingar

Bilaga 3 Intervjuguide till bokbuss

Hur kom det sig att du blev bokbussbibliotekarie?

Vad ingår i ditt arbete som bokbussbibliotekarie? Speciella ansvar?

Vad var ditt första intryck av bokbussar?

Styrdokumentet

- Vad innebär bokbussverksamhet?
- Vad ska ingå i en sådan?
- Vilka uppgifter är centrala för er? Vad väljer ni bort?
- Yttre faktorer som påverkar verksamheten?

Roller

- Vilken eller vilka roller/funktioner upplever du att ni har i kommunen?
- Fokuserar eller prioriterar ni några av dessa roller eller funktioner?
- Ni upplever att ni har vissa funktioner. Stämmer de överens med de funktioner ni upplever att ni SKA eller BORDE ha?
- Är det några skillnader mellan det fasta biblioteket och bokbussen?

(Ramen för samtalet är modellen, olika plats olika fokus, prioritet, uttalad profil)

Hur tänker du angående bokbussens roll som centrum för:

Skulle bokbussen kunna ha en funktion/roll som centrum för:

- Sociala möten (Social välfärd)

- På vilka sätt används bokbussen?
- Används bokbussen som mötesplats?
- Understödjer bokbussen den sociala välfärden på andra sätt?

- Kultur (Upplevelse/identitetsskapande)

- Vad erbjuder bokbussen?/ Upplevelser/Service/Arrangemang/Aktiviteter/
- På vilka sätt används bokbussen?
- Varför väljer era besökare bokbussen istället för ett fast bibliotek? Några skillnader mellan filial och bokbuss?/Hur skiljer sig upplevelsen av bokbussen kontra fast bib.?

- Information (Ekonomisk utveckling)

- Referensservice, samhällsinformation? Företagsservice?
- Kan bokbussen ha en ekonomisk betydelse i samhället, en roll i den ekonomiska utvecklingen? Bör den det?
- Hur ser du på bokbussens framtid?
(• Vad skulle det betyda (för användarna/västerås/samhället) om den försvann?)

- Utbildning (Folkbildning)

- Biblioteksorientering, bro till självvalt, livslångt lärande
(• Hur skulle bokbussen ersättas om den försvann?)

Vad vill ni vara för era användare?